

# MOERBEKE - MOERBEKEPLEIN

ARCHEOLOGIENOTA – 2025D60

EWOUDESCHEPPER

**DOSSIERSAMENSTELLING**

Ewoud Deschepper

**PROJECT**

Moerbeke - Moerbekeplein – Archeologienota  
(bureauonderzoek)  
Projectcode:2025D60  
Projectnaam: 25-MOE-MP  
SOLVA Archeologierapport nr. 333

**OPDRACHTHOUDER**

SOLVA  
Projectteam: Onroerend Erfgoed  
Gentsesteenweg 1B  
9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM  
Tel: 053/64 65 20  
info@so-lva.be

**BEWAARPLAATS ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE**

Erkend onroerend erfgoeddepot SOLVA archeologisch depot  
p/a Industrielaan 25b  
9320 EREMBODEGEM  
Tel: 053/64 65 36  
archeologie@so-lva.be

**WETTELIJK DEPOTNUMMER**

D/2026/12.857/3

Kaft: Het projectgebied aangeduid op de Atlas der Buurtwegen (1841-1843) (Bron: agentschap Digitaal Vlaanderen)

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden vernenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA. Alle foto's, tenzij anders vermeld: © SOLVA.

## INHOUDSTAFEL

1.1	PLANMATIGE CONTEXT .....	6
1.2	WETTELIJK KADER .....	6
1.3	VRAAGSTELLING .....	6
1.4	ONDERZOEKSMETHODE .....	6
1.5	RESULTATEN .....	6
2.1	BESCHRIJVEND GEDEELTE .....	8
2.2	ASSESMENTRAPPORT .....	19
3.1	LITERATUUR .....	55
3.2	WEBSITES .....	56

## LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Ligging van het projectgebied op de topografische kaart.....	9
Figuur 2: Kadasterkaart van het projectgebied.....	10
Figuur 3: Meest recente orthofoto (opnamedatum: winter 2024) ter hoogte van Moerbeke, met aanduiding van het projectgebied.....	10
Figuur 4: Aanwezige riolering ter hoogte van het projectgebied, op basis van de Rioolinventaris Vlaanderen.....	12
Figuur 5: Vereenvoudigde weergave van de geplande werken: locatie van de wadi's, van de aan te planten bomen en indicatieve ligging van het nieuwe rioleringstracé.....	17
Figuur 6: Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart van het Vlaams Gewest.....	20
Figuur 7: Detail van de topografische kaart ter hoogte van het projectgebied.....	20
Figuur 8: Uitsnede uit het Gewestplan ter hoogte van het projectgebied.....	21
Figuur 9: Quartairgeologische profieltypekaart met aanduiding van de locatie van het projectgebied.....	23
Figuur 10: Tertiairgeologische kaart met aanduiding van de locatie van het projectgebied.....	23
Figuur 11: ZW-NO lopend virtueel profiel doorheen het projectgebied. Geel: Formatie van Gent (Quartaire afzettingen); paars: Formatie van Kortrijk (Tertiaire afzettingen); oranjebruin: Formatie van Hannut; groen: Siluur, Ordovicium en Cambrium (Bron: DOV).....	24
Figuur 12: Regionaal beeld van de topografie en hydrografie rondom het projectgebied.....	25
Figuur 13: Topografie en hydrografie ter hoogte van het projectgebied, met aanduiding van het hoogteprofiel (Figuur 14).....	25
Figuur 14: NW-ZO lopend hoogteprofiel (voor situering: zie Figuur 13).....	26
Figuur 15: 3D-visualisatie (5x verticale overdrijving) van de topografie ter hoogte van het projectgebied.....	26
Figuur 16: Potentiële bodemerosiekaart ter hoogte van het projectgebied.....	27
Figuur 17: Bodemtypekaart ter hoogte van het projectgebied.....	27
Figuur 18: Bodemassociatiekaart ter hoogte van het projectgebied.....	28
Figuur 19: Bodembedekkingskaart (2021) ter hoogte van Moerbeke, met aanduiding van het projectgebied.....	29
Figuur 20: Meest recente orthofoto (opname winter 2024) ter hoogte van het projectgebied.....	29
Figuur 21: Referentieprofiel aangelegd tijdens het proefsleuvenonderzoek ter hoogte van Edingseweg 2012 (Verbeke 2017, 17, Fig. 9).....	30
Figuur 22: Het projectgebied en omgeving op de Popp-kaart.....	32
Figuur 23: Uitsnede uit de Horenbaultkaart ter hoogte van Moerbeke. Contrast en helderheid aangepast i.f.v. de leesbaarheid (Bron: Bibliothèque nationale de France, département Cartes et plans, GE AA-817).....	35
Figuur 24: Aanduiding van het projectgebied op de Villaretkaart.....	36
Figuur 25: Kaart uit 1774 met afbeelding van de kerk van Moerbeke en het ommuurde kerkhof. Het noorden ligt links.....	37
Figuur 26: Aanduiding van het projectgebied op de Ferrariskaart.....	38
Figuur 27: Het projectgebied aangeduid op het primitief kadaster (Bron: Rijksarchief België, Kadaster – Primitieve plannen, Moerbeke, Sectie B, percelen 1 tot 684, 'het oosten', tweede blad; 550-D1-6269).....	39
Figuur 28: Aanduiding van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.....	40
Figuur 29: Aanduiding van het projectgebied op de Vandermaelenkaart.....	41
Figuur 30: Aanduiding van het projectgebied op de Popp-kaart.....	42
Figuur 31: Het projectgebied aangeduid op de topografische kaart van 1873.....	43
Figuur 32: Het projectgebied aangeduid op de topografische kaart van 1904.....	44
Figuur 33: Het projectgebied aangeduid op de topografische kaart van 1969.....	45
Figuur 34: Het projectgebied aangeduid op de orthofoto van 1971.....	46
Figuur 35: Het projectgebied aangeduid op de orthofoto van 1979-1990.....	47
Figuur 36: Het projectgebied aangeduid op de orthofoto van 2024.....	47
Figuur 37: Onroerenderfgoedwaarden ter hoogte van het projectgebied.....	48
Figuur 38: Onroerenderfgoedwaarden in de ruimere omgeving rondom het projectgebied.....	49
Figuur 39: Archeologische interpretatie en verwachting voor het projectgebied.....	52

## LIJST VAN FOTO'S

Foto 1: Zicht op het projectgebied vanuit het noordwesten, ter hoogte van de kruising Moerbekeplein-Edingseweg (bron: Google Maps, opnamedatum mei 2025).....	13
Foto 2: Zicht op het projectgebied vanuit het zuiden, ter hoogte van de spoorwegovergang (bron: Google Maps, opnamedatum mei 2025).....	13
Foto 3: Zicht op het projectgebied vanuit het zuidoosten, ter hoogte van de kruising Moerbekeplein-Willem van Moerbekestraat (bron: Google Maps, opnamedatum mei 2025).....	13
Foto 4: Zicht op het projectgebied vanuit het noorden, ter hoogte van Moerbekeplein 17 (bron: Google Maps, opnamedatum mei 2025).....	14
Foto 5: Zicht op het projectgebied vanuit het noorden, ter hoogte van de kerk (links) en de pastorie (rechts) (bron: Google Maps, opnamedatum mei 2025).....	14
Foto 6: Zicht op het projectgebied vanuit het zuiden, ter hoogte van de spoorweg (Bron: Google Maps, opnamedatum mei 2025).....	15

## LIJST VAN BIJLAGES

NUMMER BIJLAGE	ONDERWERP	AANMAAKSCHAAL	AANMAAKDATUM	BRONVERMELDING
<b>BIJLAGE 1</b>	Ontworpen toestand van het projectgebied - voorlopig (stavaza 09/01/2026)	1 : 1000	09/01/2026	Atelier Horizon

## 1 SAMENVATTING

### 1.1 PLANMATIGE CONTEXT

De stad Geraardsbergen plant de heraanleg van het Moerbekeplein en omgeving in de deelgemeente Moerbeke. De werken omvat rioleringswerken en de heraanleg van de verharding van het plein.

### 1.2 WETTELIJK KADER

De zone bevindt zich buiten een beschermde archeologische site of archeologische zone, maar de oppervlakte van het projectgebied bedraagt meer dan 3000 m<sup>2</sup> en de ingreep in de bodem meer dan 1000 m<sup>2</sup>.

Derhalve diende in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d.12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de **omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen**. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.<sup>1</sup>

### 1.3 VRAAGSTELLING

Het projectgebied bevindt zich **binnen een historische kern** maar wordt, op basis van het cartografisch materiaal, gekenmerkt door een **lage densiteit aan historische bebouwing**. De vraagstelling in dit geval richt zich op de landschaps- en nederzettingshistoriek van het terrein, de gebruiksgeschiedenis en de impact van de geplande werken. Dit bureauonderzoek gaat na of verder archeologisch (voor)onderzoek nodig is op basis van de huidige gegevens.

Het doel is informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het omliggende dorpsweefsel, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Er wordt nagegaan of verder archeologisch (voor)onderzoek nodig is op basis van de huidige gegevens.

### 1.4 ONDERZOEKSMETHODE

Het uitgevoerde vooronderzoek omvatte een **bureauonderzoek**. Daartoe is enerzijds landschappelijk, historisch en archeologisch bronnen- en online beschikbaar georeferencieerd kaartenmateriaal geconsulteerd en zijn eventuele (recente) verstoringen binnen het projectgebied geïnventariseerd, met het oog op het opstellen van een archeologisch verwachtingspatroon. Anderzijds is de impact van de werken op de ondergrond geëvalueerd. Deze impact werd afgewogen ten aanzien van het te veronderstellen verwachtingspatroon, op basis waarvan uiteindelijk een gemotiveerd advies kan opgesteld worden.

### 1.5 RESULTATEN

Het projectgebied is ligt vandaag de dag in de bebouwde omgeving van Moerbeke, en omvat wegenis en een pleinzone die voornamelijk gebruikt wordt als parking. Het gebied is m.a.w. volledig verhard. De geplande werken omvatten de aanleg van een gescheiden riolering, het uitgraven van wadi's, een reliëfwijziging (i.f.v. afwatering), heraanleg van de verharding en het aanplanten van een zestigtal bomen. De ontwerpplannen zijn echter nog niet definitief.

De historische kern van Moerbeke is gelegen onderaan een helling, aan de rand van de valleien van de Hollebeek en de Mark. De Hollebeek mondt uit in de Mark, die op zijn beurt uitmondt in de Dender. Topografisch gaat het dus om een interessante locatie. Er zijn geen aanwijzingen (op basis van het DHMVII) dat er in het verleden grootschalige reliëfwijzigingen hebben plaatsgevonden.

---

<sup>1</sup> Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0 van 1 april 2019.

De historische informatie suggereert een volmiddeleeuwse oorsprong van het dorp Moerbeke. Hoewel het projectgebied momenteel middenin de verstedelijkte kern van Moerbeke ligt, toont het bronnenonderzoek dat dit een vrij recente situatie is. Meer bepaald omvatte het projectgebied tot na WOII een deel van het kerkhof rondom de O.-L.-V.-kerk, een groot deel van een postmiddeleeuws landbouwgebied dat doorheen de postmiddeleeuwen gekend was als 'Kerkveldeken', en het historische tracé van de Edingseweg. Deze weg is voor het eerst zichtbaar op de Horenbaultkaart van 1596 en is naar alle waarschijnlijkheid in oorsprong (ten laatste) een middeleeuwse route.

Het projectgebied lag zo, volgens het historisch kaartmateriaal, in een landbouwzone tussen de Edingseweg en de kerk. De historische kern van Moerbeke lag in de 18<sup>de</sup>-19<sup>de</sup> eeuw ten noordoosten en oosten van het projectgebied. De aanleg van de spoorlijn Geraardsbergen – Edingen – Brussel in 1867 zorgt voor een nieuwe verstedelijkingsdynamiek. In de periode 1900-1970 wordt de huidige wegenisstructuur aangelegd (doorlopend proces), wordt het kerkhof rondom de kerk opgegeven (1924-1946), en wordt het plein aangelegd en verhard (eind jaren 1960-begin jaren 1970).

Archeologisch onderzoek in en rondom Moerbeke is beperkt en leverde nog maar weinig informatie op. Ten westen van de kerk, ter hoogte van de wegenis, kwam bij werken menselijk botmateriaal aan het licht. Deze vondst is in verband te brengen met het historische kerkhof rondom de kerk. In de ruimere omgeving kwamen enkele sporen uit de metaaltijden aan het licht; in de vallei van de Mark ligt een belangrijke mottesite. Verder wees archeologisch vooronderzoek hogerop de helling (ten noorden van het projectgebied) al op het bestaan van colluviale processen.

Gelet op de gekende informatie m.b.t. de geplande werken wordt momenteel uitgegaan van een impact op het bodemarchief over de volledige oppervlakte van het projectgebied, die qua diepte minstens 60 cm bedraagt en over belangrijke delen van het projectgebied een grotere impact heeft, van 80 cm tot 200 cm (boomzones) en 250 cm (rioleringszone). In licht van deze werken, het hoge archeologische potentieel van het gebied en de belangrijke kans op kennisvermeerdering, is verder archeologisch vooronderzoek noodzakelijk. De aanwezigheid, aard, bewaring en diepteligging van archeologisch erfgoed binnen het projectgebied is op basis van het bureauonderzoek immers niet vast te stellen. Gelet op de aard van het verwachte archeologisch archief (grondsporen, waaronder kerkhof) en de huidige toestand van het terrein (verhard) dient dit verder vooronderzoek de vorm aan te nemen van een proefsleuvenonderzoek.

## 2 VERSLAG VAN RESULTATEN BUREAUONDERZOEK

### 2.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE

**Projectcode:** 2025D60

**Sitecode:** 25-MOE-MP

**Wettelijk depotnummer:** D/2026/12.857/3

**Naam en erkenningsnummer erkende archeoloog:** SOLVA OE/ERK/Archeoloog/2015/00038

**Locatie:**

Oost-Vlaanderen, Geraardsbergen, Moerbeke, Moerbekeplein (Figuur 1; Figuur 2; Foto 1-6)

**Bounding box:**

punt 1: x=118043.02, y=160177.12

punt 2: x=118417.87, y=160503.69

**Kadastrale gegevens:**

Geraardsbergen, 15<sup>de</sup> Afdeling, Moerbeke, Sectie B, percelen 465, 464x, 463D2, 237/2, 237R, 237Y2 en openbaar domein (Figuur 3)

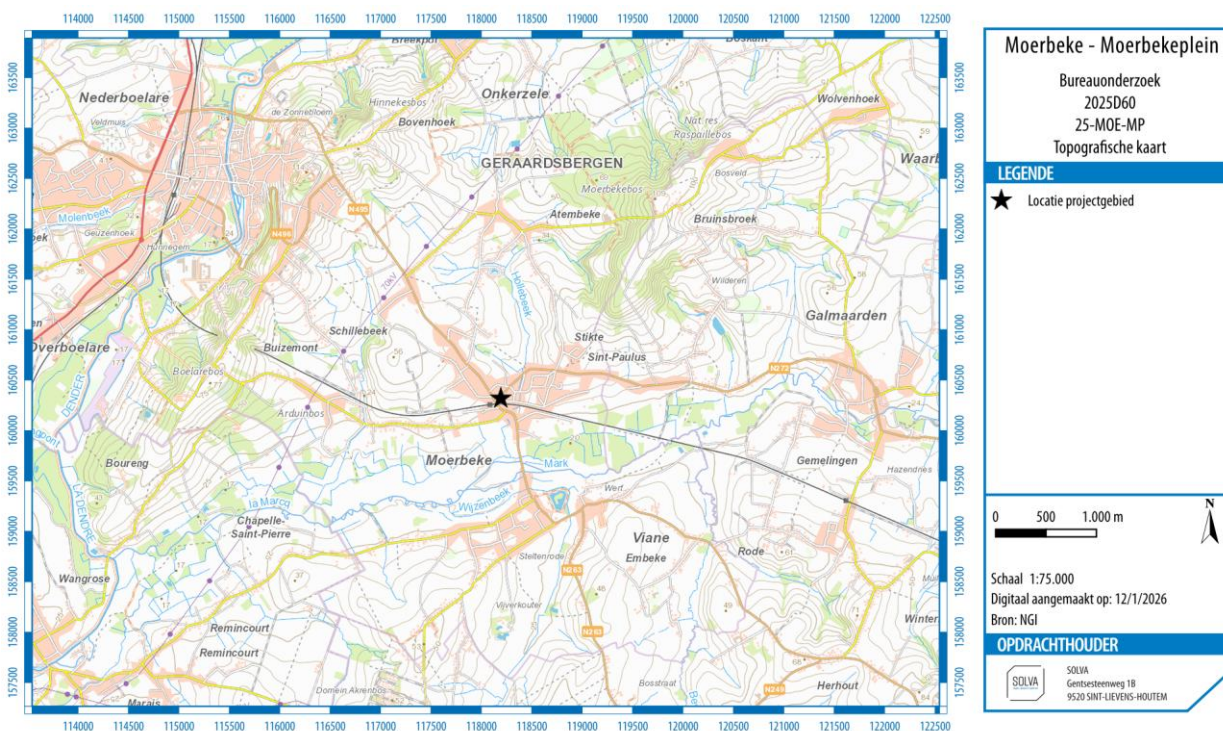
**Topografische kaart:** zie Figuur 1.

**Betrokken actoren en specialisten:**

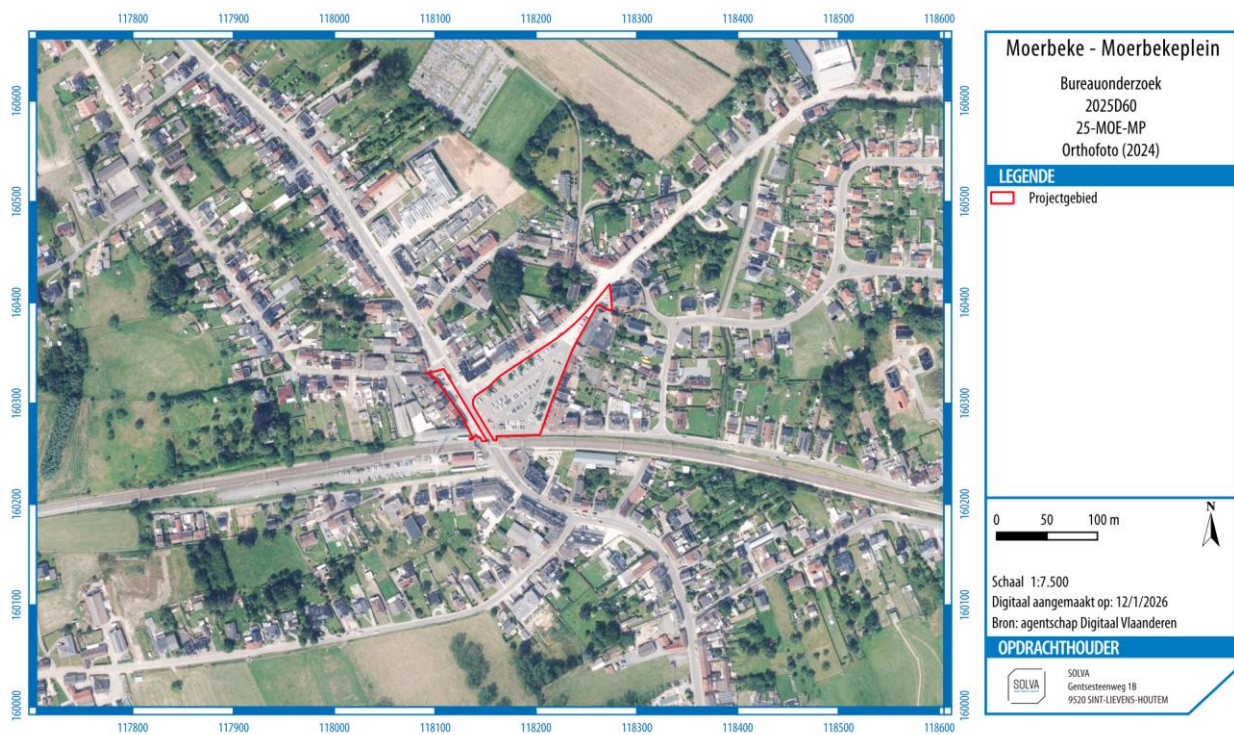
- Erkend archeoloog: Wouter De Maeyer
- Tekst: Ewoud Deschepper
- Kaartmateriaal: Ewoud Deschepper
- Redactie: Bart Cherretté

**Wetenschappelijke advisering:**

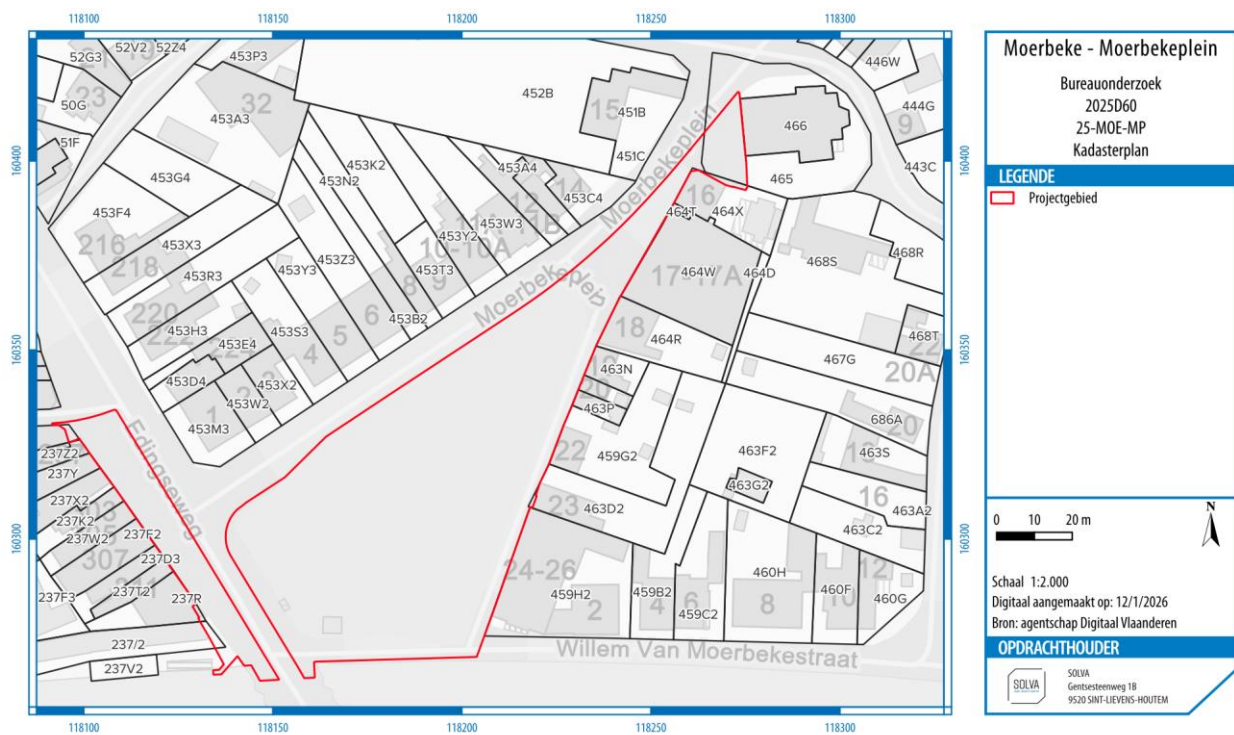
Niet van toepassing.



**Figuur 1: Ligging van het projectgebied op de topografische kaart.**



Figuur 2: Meest recente orthofoto (opnamedatum: winter 2024) ter hoogte van Moerbeke, met aanduiding van het projectgebied.



Figuur 3: Kadasterkaart van het projectgebied.

### 2.1.1 AANLEIDING VOOR DE OPMAAK VAN DE ARCHEOLOGIENOTA

De zone bevindt zich buiten een beschermde archeologische site of archeologische zone, maar de oppervlakte van het projectgebied bedraagt meer dan 3000 m<sup>2</sup> en de ingreep in de bodem meer dan 1000 m<sup>2</sup>.

Derhalve diende in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d.12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de **omgevingsvergunning** voor **stedenbouwkundige handelingen** voor rioleringswerken en de heraanleg van het Moerbekeplein. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.<sup>2</sup>

### 2.1.2 BESCHRIJVING VAN DE GEPLANDE WERKEN

#### 2.1.2.1 DE BESTAANDE TOESTAND

Het projectgebied beslaat een totale oppervlakte van 6995 m<sup>2</sup> en bestaat uit twee niet-verbonden delen. Het grootste deel, met een oppervlakte van 6160 m<sup>2</sup>, beslaat het Moerbekeplein tussen de Edingseweg en de kerk. Het kleinste deel, met een oppervlakte van 835 m<sup>2</sup>, is gelegen aan de westelijke zijde van de Edingseweg, ter hoogte van huisnummers 295-313.

Het projectgebied is momenteel, met uitzondering van een tiental boomvakken, volledig verhard (Figuur 2). Het gaat hierbij om (delen van) de huidige straten Moerbekeplein (N272), Edingseweg (N495) en Willem van Moerbekestraat, en om de tussenliggende parkeerzone. De dikte van de bestaande opbouw is niet gekend.

Op basis van de Rioolinventaris Vlaanderen (opgesteld door de Vlaamse Milieumaatschappij) zijn er twee rioleringsstracés aanwezig binnen het projectgebied (Figuur 4). Beide liggen onder de N495 (Edingseweg), aan weerszijden van de straat nabij de rooilijn. De noordelijke riolering loopt ook deels over het plein. Het gaat telkens om een gemengde riolering.

Ter hoogte van de hoek Moerbekeplein – Willem van Moerbekestraat (Moerbekeplein 24-26) zijn echter ook putdeksels aanwezig (Foto 3), zodat de riolering aanwezig onder de Willem van Moerbekestraat vermoedelijk doorloopt tot minstens dit punt.

Op het plein zijn een frituur en kleine infrastructuur aanwezig.

---

<sup>2</sup> Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0 van 1 april 2019.



Figuur 4: Aanwezige riolering ter hoogte van het projectgebied, op basis van de Rioolinventaris Vlaanderen.



Foto 1: Zicht op het projectgebied vanuit het noordwesten, ter hoogte van de kruising Moerbekeplein-Edingseweg (bron: Google Maps, opnamedatum mei 2025).



Foto 2: Zicht op het projectgebied vanuit het zuiden, ter hoogte van de spoorwegovergang (bron: Google Maps, opnamedatum mei 2025).



Foto 3: Zicht op het projectgebied vanuit het zuidoosten, ter hoogte van de kruising Moerbekeplein-Willem van Moerbekestraat (bron: Google Maps, opnamedatum mei 2025).



Foto 4: Zicht op het projectgebied vanuit het noorden, ter hoogte van Moerbekeplein 17 (bron: Google Maps, opnamedatum mei 2025).



Foto 5: Zicht op het projectgebied vanuit het noorden, ter hoogte van de kerk (links) en de pastorie (rechts) (bron: Google Maps, opnamedatum mei 2025).



Foto 6: Zicht op het projectgebied vanuit het zuiden, ter hoogte van de spoorweg (Bron: Google Maps, opnamedatum mei 2025).

#### 2.1.2.2 DE ONTWORPEN TOESTAND

**Het project is nog in ontwerpfasen. De contouren van het projectgebied liggen definitief vast, maar de exacte ligging, omvang en diepte van de werken binnen het projectgebied is nog niet met zekerheid gekend. Onderstaande beschrijving is dan ook slechts richtinggevend op vlak van bodemingreep. Op vlak van diepte is wel zeker dat de hier gegeven dieptes met zekerheid maximaal zijn. Er zullen m.a.w. geen diepere bodemingrepen plaatsvinden dan hetgeen hier wordt aangegeven.**

De heraanleg van het Moerbekeplein omvat verschillende elementen (Figuur 5):

- Aanleg van een gescheiden riolering langsheen de oostelijke zijde van het Moerbekeplein (parallel met huisnummers 16-26)
- Aanleg van tien wadi's
- Heraanleg van de huidige asfalt- en betonverharding tot verschillende soorten (half)verharding
- Planten van nieuwe bomen

Dit alles gaat gepaard met lichte wijzigingen aan het huidige looppniveau, dit om de waterafvoer te stroomlijnen.

*Bijlage 1 toont het voorlopige ontwerpplan.*

#### **Riolering**

De algemene ligging van de nieuwe riolering is gekend, namelijk langsheen de oostelijke zijde van het Moerbekeplein (parallel met huisnummers 16-26: Figuur 5), maar de precieze ligging is nog niet gekend. Er zal gewerkt worden met buizen met een diameter van 250 mm. Er zal gewerkt worden in een sleuf met breedte van ca. 1,5 m. De geschatte diepte van de maximale uitgraving bedraagt 2,10-2,50 m -mv.

#### **Wadi's**

Er worden tien wadi's ingeplant: drie in de deelzone langs de Edingseweg, zeven op het plein (Figuur 5). De totale oppervlakte bedraagt 743 m<sup>2</sup>. De diepte van de uitgravingen is nog niet gekend.

## **Verharding**

De nieuwe aanleg van het projectgebied zal bestaan uit verschillende types (half)verharding en gras. Deze werken beslaan de volledige oppervlakte van het projectgebied. De maximale opbouwdikte van deze nieuwe verharding wordt voorzien op 80 cm.

Doorheen de verharding worden smalle open goten aangelegd i.f.v. de afwatering richting de wadi's.

## **Bomen**

Er worden een 65-tal nieuwe bomen aangeplant, dit deels in de wadi's, deels erbuiten (Figuur 5). Voor de bomen buiten de wadi's worden boomputten met een diepte van 2,00 m voorzien.

## **Reliëfwijziging**

In functie van het optimaliseren van de afwatering richting de wadi's wordt het loopniveau over delen van het projectgebied aangepast.

Ten westen van de kerk gaat het om een verhoging met van maximaal +10 tot +20 cm. Ten zuiden van de kerk blijft het loopniveau gelijk. Op het plein gaat het om een verlaging van maximaal -30 cm tot een verhoging van maximaal +20 cm. In de zone langs de Edingseweg gaat het om een verlaging van maximaal -10 cm tot een verhoging van maximaal +20 cm.

## **Samenvatting**

De werken omvatten ten eerste grondwerken in functie van reliëfwijziging en heraanleg verharding die een maximale bodemimpact hebben van zo'n 110 tot 60 cm -mv, dit op basis van een maximale opbouwdikte van de nieuwe verharding van 80 cm.

Over een niet onbelangrijke maar op dit moment niet te kwantificeren oppervlakte zijn de bodemingrepen groter qua diepte. Het gaat om de aanleg van het rioleringsstracé (maximaal 250 cm -mv) en om het uitgraven van de boomputten (maximaal 200 cm -mv).

Hierbij moet nogmaals vermeld worden dat de definitieve ontwerpplannen nog in opmaak zijn: de hier gegeven beschrijving is op die manier indicatief, al is het zo dat de gekende bodemingrepen zeker niet dieper zullen zijn dan wat hier beschreven is.



Figuur 5: Vereenvoudigde weergave van de geplande werken: locatie van de wadi's, van de aan te planten bomen en indicatieve ligging van het nieuwe riolerings tracé.

### 2.1.3 DE ONDERZOEKSOPDRACHT

#### 2.1.3.1 VRAAGSTELLING

Het bureauonderzoek ten behoeve van de vergunningsaanvraag voor de heraanleg van het Moerbekeplein heeft tot doel om op basis van bestaande bronnen informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek van het terrein?
- Welke gebruiksevolutie kende het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?
- Wat is de aard en waardering van het kennispotentieel?
- Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?

#### 2.1.3.2 DE RANDVOORWAARDEN

Niet van toepassing.

### 2.1.4 WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET VOORONDERZOEK

#### 2.1.4.1 MOTIVERING VAN DE ONDERZOEKSSTRATEGIE, -METHODEN EN -TECHNIEKEN

##### STRATEGIE

In deze nota wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd **voor een zone die gekenmerkt wordt door een lage dichtheid aan bebouwing in het verleden**. Dit type onderzoek heeft als bijkomend doel de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied te kennen, en haar gebruiksgeschiedenis en de relatie tot het omliggende dorpsweefsel te kennen. Daarvoor wordt bijzondere aandacht besteed aan de relevante

ecologische en aardkundige gegevens en bronnen en aan historische en historisch-cartografische bronnen en eventueel eerder uitgevoerd onderzoek naar de evolutie van het dorp.

Dit bureauonderzoek moet uiteindelijk leiden tot een gemotiveerd advies of, en welke, maatregelen van verder vooronderzoek (met of zonder ingreep in de bodem) op het projectgebied noodzakelijk zijn.

#### **METHODEN EN TECHNIEKEN**

Met het oog op een gemotiveerd advies is enerzijds landschappelijk, historisch en archeologisch bronnen- en online beschikbare georeferentie kaartenmateriaal geconsulteerd en zijn eventuele (recente) verstoringen binnen het projectgebied geïnventariseerd, met het oog op het opstellen van een archeologisch verwachtingspatroon. Anderzijds is de impact van de werken op de ondergrond geëvalueerd. Deze impact werd afgewogen ten aanzien van het te veronderstellen verwachtingspatroon, op basis waarvan uiteindelijk een gemotiveerd advies kan opgesteld worden.

##### **2.1.4.2 ORGANISATIE VAN HET BUREAUONDERZOEK**

Alle hieronder vernoemde bronnen zijn geconsulteerd door de assistent-archeoloog Ewoud Deschepper. Opmaak van de figuren en de georeferentie geschiedde door Ewoud Deschepper. Inhoudelijke afwegingen en keuzes zijn in overleg geschied tussen Ewoud Deschepper, erkend archeoloog Wouter De Maeyer en Bart Cherretté.

##### **2.1.4.3 ASPECTEN WAARVOOR HET ADVIES VAN SPECIALISTEN WERD INGEROEPEN**

Niet van toepassing.

##### **2.1.4.4 ASPECTEN WAARVOOR ALGEMENE WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING WERD INGEROEPEN**

Niet van toepassing.

##### **2.1.4.5 MOTIVERING VAN DE GESELECTEERDE BRONNEN**

Tijdens het bureauonderzoek is een analyse gemaakt van de **bodemsoorten**. Daarnaast werd onderzocht waar mogelijk afgedekte bodems en/of resten uit de prehistorie of jongere periodes kunnen verwacht worden. De aardkundige gegevens zijn online opgezocht via de Bodemverkenner ([www.dov.vlaanderen.be](http://www.dov.vlaanderen.be)) en de Geopunt-kaart ([www.geopunt.be](http://www.geopunt.be)), de kaarten zelf zijn geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van deze kaarten is de Databank Ondergrond Vlaanderen.

Het belangrijkste beschikbare **historisch kaartmateriaal** is vooral geraadpleegd om de grondgebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Deze informatie uit het historische kaartmateriaal kan een impact hebben op de kwaliteit van het eventueel oudere bodemarchief. Het historisch kaartmateriaal is georeferentie geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van het kaartenmateriaal is het Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen.

Voor het archeologisch kader is de Centrale Archeologische Inventaris (**CAI**) geraadpleegd, alsook de beschikbare literaire bronnen.

De **ontwerpplannen** zijn door atelier Horizon ter beschikking gesteld. Bijkomende info is verkregen via stad Geraardsbergen.

Alle gegevens werden hierna samengebundeld in voorliggende archeologienota.

## 2.2 ASSESMENTRAPPORT

### 2.2.1 METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA

Het assessmentrapport omvat alle informatie afkomstig uit het **bureauonderzoek**: dit zijn alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal en bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Vanuit deze assessment van het plangebied moet een goede motivering mogelijk zijn over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen maatregelen.

Een waardevol assessment van het archeologisch potentieel van een projectgebied op basis van een bureauonderzoek is enkel mogelijk indien de bronnen voldoende en afdoende relevante gegevens opleveren om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Bij afwezigheid of onvoldoende data zijn bijkomende maatregelen nodig om tot een correcte inschatting voor het projectgebied te komen.

### 2.2.2 CONSERVATIE-ASSESSMENT

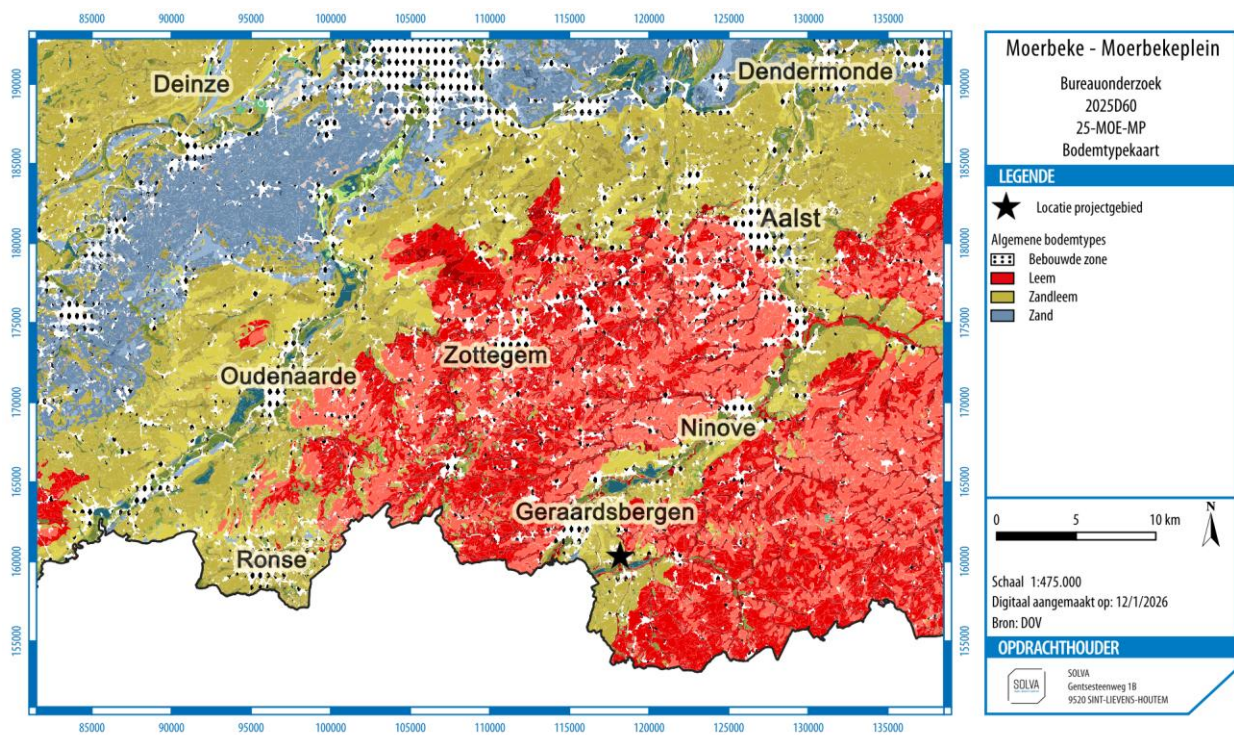
Alle gegenereerde data die in het kader van deze archeologienota tot stand komen, worden door **SOLVA** digitaal bewaard op een centrale server die dagelijks “in-huis” wordt geback-up’t en off-site wordt gekopieerd. Alle gegenereerde data en rapporten zijn geïntegreerd in de **SOLVA**-Archeologiedatabank raadpleegbaar. Een conservatie-assessment voor vondsten of stalen is bij dit bureauonderzoek niet van toepassing.

### 2.2.3 DE LANDSCHAPPELIJKE LIGGING VAN HET ONDERZOEKSGBIED EN ZIJN OMGEVING

#### 2.2.3.1 ALGEMENE LANDSCHAPPELIJKE EN GEOGRAFISCHE SITUERING

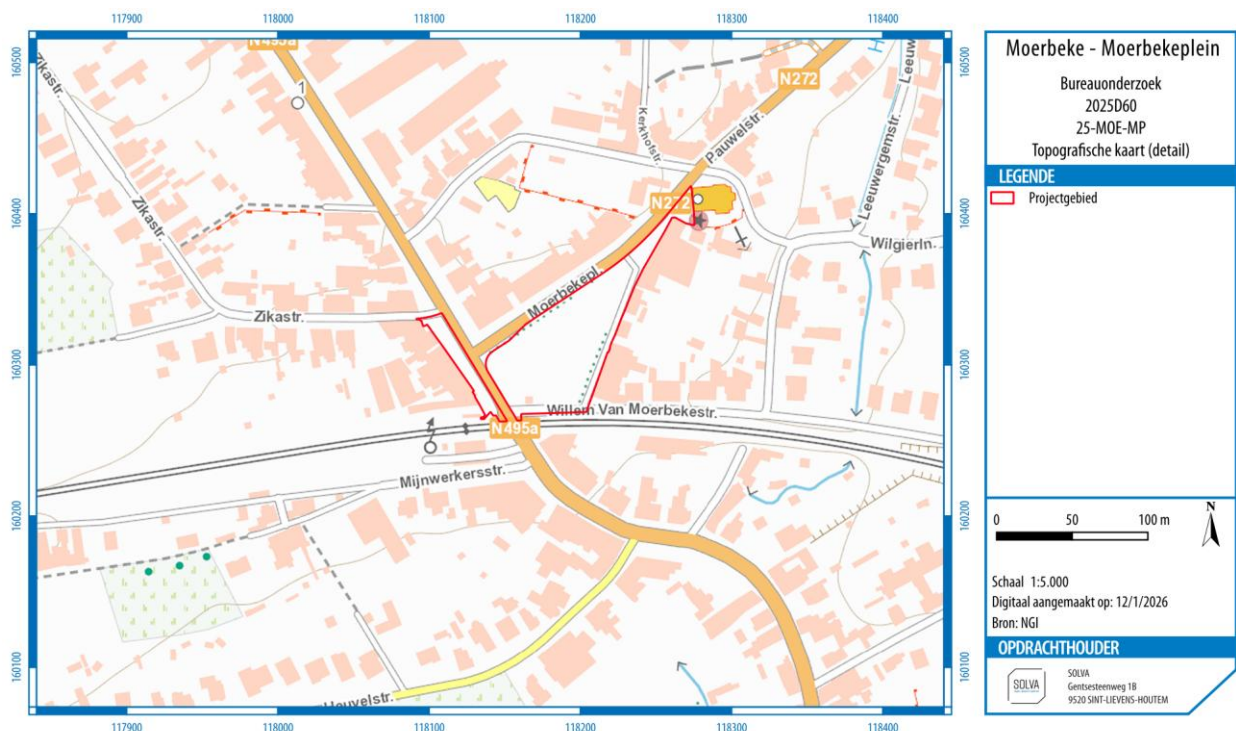
Moerbeke is gesitueerd in het zuidoosten van de provincie Oost-Vlaanderen, aan een kruispunt van de Vlaamse Ardennen, het Pajottenland en de Denderstreek. Het is een deelgemeente van Geraardsbergen, en wordt in het zuiden begrensd door Viane, in het noorden door Overboelare, Geraardsbergen en Grimminge, en in het oosten door Galmaarden.

Het dorp is gelegen in de zandleemstreek, maar het dorpscentrum zelf is gekarteerd als antropogene zone (Figuur 6).



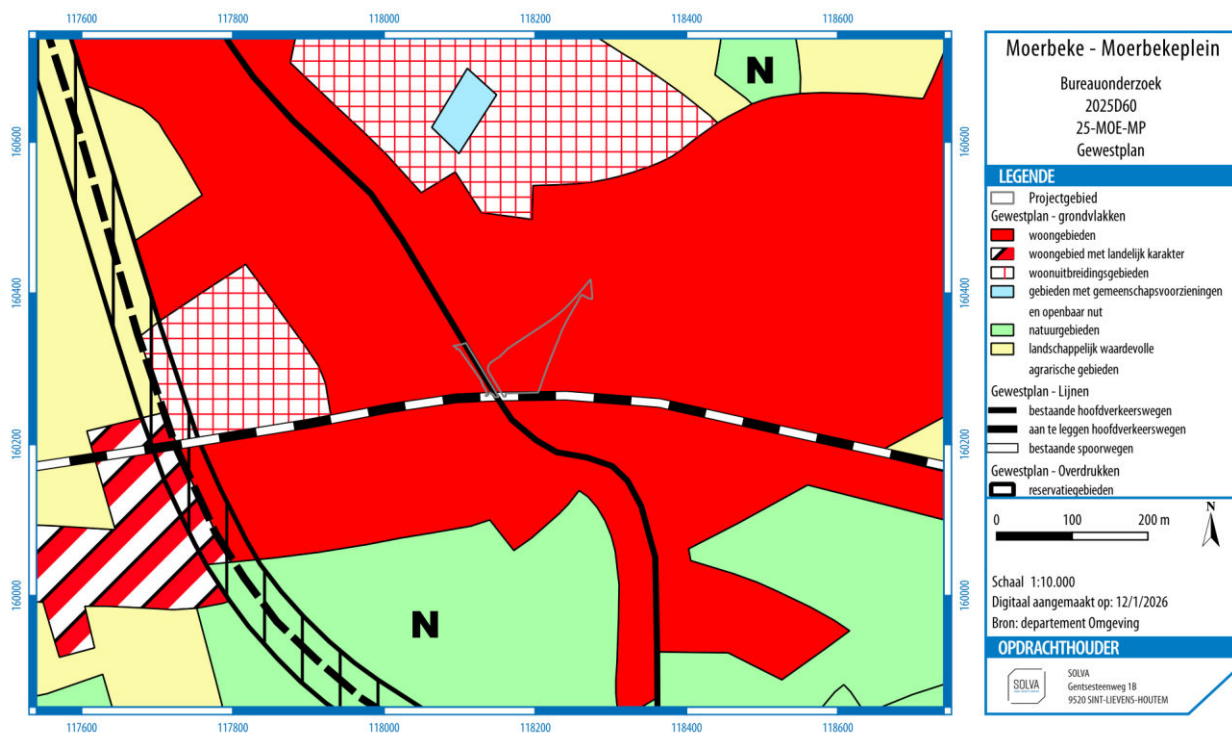
**Figuur 6: Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart van het Vlaams Gewest.**

Het projectgebied situeert zich in de historische kern van Moerbeke en sluit in het noorden aan bij de Onze-Lieve-Vrouw-Geboortekerk (Figuur 7).



**Figuur 7: Detail van de topografische kaart ter hoogte van het projectgebied.**

Het projectgebied valt volgens het gewestplan volledig in woongebied (Figuur 8). Het projectgebied valt niet binnen een gewestelijk, provinciaal of gemeentelijk RUP.



**Figuur 8: Uitsnede uit het Gewestplan ter hoogte van het projectgebied.**

### 2.2.3.2 AARDKUNDIGE EN HYDROGRAFISCHE SITUERING

#### ALGEMENE GEOLOGISCHE EN GEOMORFOLOGISCHE SCHETS VAN DE REGIO<sup>3</sup>

Het projectgebied ligt in de 'ecoregio van de zuidwestelijke heuvelzone', en meer bepaald in het deel van het Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict.<sup>4</sup> Dit district bestaat uit een geaccidenteerd tertiair heuvellandschap waarop voornamelijk lemige eolische gronden werden afgezet. Het district bevindt zich in het zuiden van Vlaanderen.

Tot dit ecodistrict behoren de Vlaamse Ardennen, de Kesterberg en Oudenberg (Pajottenland), maar ook zijn uitlopers. Typisch binnen dit gebied is het voorkomen van veelvuldige bronnen, dit op de kleilaag van de Formatie van Gent, Lid van Merelbeke. Verder zijn ook de Diestiaanheuveld (ten zuiden) typerend voor het gebied. Het volledige gebied bezit (vrij) grote reliëfverschillen, met voornamelijk lemige afzettingen.

De sterke erosie op het einde van het Tertiair en tijdens het Pleistoceen veroorzaakte het huidige golvend tot sterk golvend reliëf. Dit levert een opeenvolging op van open kouters op de leemruggen en, in de beekdalen, depressies met een gesloten begroeiing. In het zuiden wordt het landschap bepaald door de zogenaamde Zuid-Vlaamse Heuvelrij. De valleien zijn daar zeer sterk ingesneden, soms bijna kloofdalen, en de ruggen zijn zacht hellend. Er is een opeenvolging te zien van langgerekte leemruggen met relatief vlakke delen en zachte hellingen, gescheiden door talrijke beekvalleien en depressies, die dikwijls begrensd zijn door een steile rand. Typisch is het voorkomen van asymmetrische dalen, door de ongelijke afzetting van de loesspakketten tijdens de laatste ijstijd.

Het reliëf in het district is golvend tot sterk golvend, zelfs plaatselijk heuvelig in het zuidelijke deel, met hellingsgraden van 9 % en meer. Het wordt gekenmerkt door een opeenvolging van ruggen, afgewisseld met diep ingesneden beekvalleien en secundaire depressies. Het zuidelijk deel bestaat uit een aantal westzuidwest-oostnoordoost georiënteerde heuvelrijen, wier absolute hoogte van zuid naar noord progressief afneemt. De hoogste heuvelrij situeert zich in de buurt van de taal- en gewestgrens, met o.a. de Kluisberg, de Spinnessenberg, de Hotondberg, de Muziekberg, de Pottelberg en de Mont de Rode, maar ook de Oudenberg (Geraardsbergen). Op het raakpunt van de oost-west en noord-zuid gerichte

<sup>3</sup> We baseren ons voor deze beschrijving op de definitie en karakterisering van de ecodistricten in Vlaanderen. In het concept 'ecodistrict' worden diverse geologische, geomorfologische, bodemkundige, hydrografische en historisch-geografische aspecten, die ook een determinerende invloed hebben gehad op het menselijk handelen in het verleden, in relatie tot elkaar besproken: Sevenant *et al.* 2002.

<sup>4</sup> Sevenant *et al.* 2002, 158-163.

heuvelkammen van de Vlaamse Ardennen bevindt zich het hoogste punt (d'Hoppe, 157,5 m) in het bos van Pottelberg. Deze kam vormt de geologische ruggengraat van het fysisch landschap en is een onderdeel van een groter geheel van getuigenheuvels dat zich uitstrekt van Frans-Vlaanderen via het West-Vlaams Heuvelland, de Vlaamse Ardennen, het Pajottenland en het Hageland tot Midden-Limburg waar het tegen het Kempisch Plateau uitwigt. Een lagere, structurele kamlijn waarvan de hoogste delen met de hoogtelijn van 100 m flirten en die ten opzichte van het hydrografisch stelsel duidelijk contrasterend is, omvat van west naar oost volgende plateaus: Eikenberg-Kappelleberg-Boigneberg (Maarkedal), Varentberg-Hoogkouter (Horebeke), plateau Pottenberg-Leberg-Valkenberg (Brakel), Steenberg-Potaardeberg (Zottegem) en tenslotte de Biezelenberg (Herzele). Het is aan de rand van deze laatste dat het projectgebied gesitueerd ligt. Vermits de weerstandbiedende ijzerzandsteenlagen er volledig weggespoeld zijn, profileren deze plateaus zich als open akker- en kouterlandschappen.

## **Bodems**

De bodemseries worden gerangschikt in twee groepen. Enerzijds de plateau- en hellinggronden met hoofdzakelijk (niet tot sterk gleyige) diepe leemgronden (meer dan 80 cm dik) met een al dan niet (sterk) gevlekte textuur B-horizont. Verspreid, maar vooral langs de valleiranden komen ondiepe leemgronden met textuur B-horizont voor, met een zand- of kleisubstraat beginnend op geringe diepte, evenals beperkte oppervlakten zandleem- en kleigronden met een niet bepaalde profielontwikkeling. Plaatselijk, op enkele hoge toppen en steile hellingen, dagzoomt het Tertiair kleiig of zandig materiaal.

Anderzijds zijn er de vallei- en depressiegronden, met dominantie van jonge leem- of zandleembodems zonder profielontwikkeling.

Het noordelijk gebied wordt plaatselijk gedomineerd door zandleemgronden, evenals het gebied rondom de alluviale vlakte van de Dender.

De beekalluvia staan onder invloed van een permanente grondwatertafel, die aan een regelmatige seizoenschommeling onderhevig is. Op de plateau- en hellinggronden ligt de watertafel zeer diep, behalve waar stuwwater en bronniveaus voorkomen. Deze bronniveaus treden overal op waar watervoerende lagen van het Tertiair substraat dagzomen.

## **Geologie**

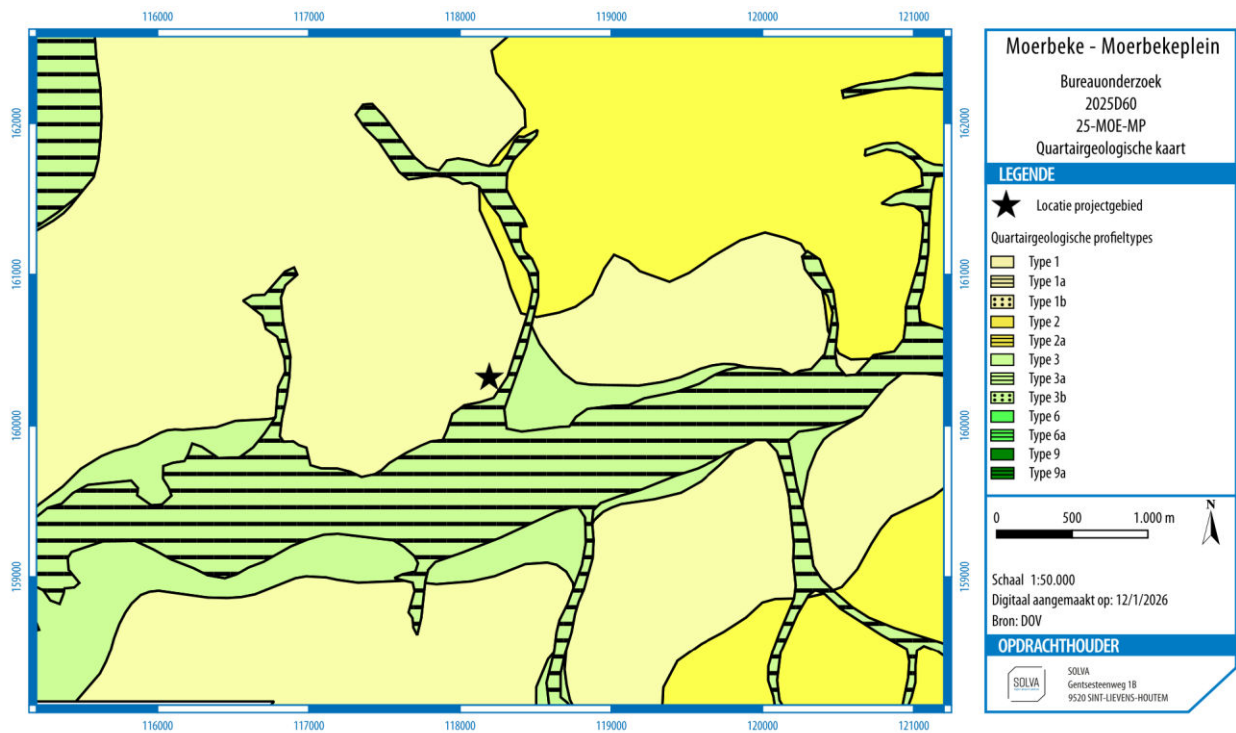
Tijdens het Tertiair werden door de zee verschillende zand- en kleilagen afgezet, achtereenvolgens de Formatie van Kortrijk, Formatie van Tielt, Formatie van Gent, Formatie van Lede, Formatie van Maldegem en Formatie van Diest. Na daling van de zeespiegel werden deze sedimenten in het Pleistoceen (Quartair) door erosie aangetast, en dan voornamelijk de zandige formaties. De kleiige lagen boden meer weerstand aan de erosie en vormden de heuveltoppen van het Tertiair reliëf. Hierdoor vormt de Formatie van Gent nu het hoofdsubstraat, en zijn de Formatie van Lede en Maldegem nog slechts op de heuvelruggen te vinden. Van de Formatie van Diest zijn nog slechts enkele relictten over op de hoogste toppen (Vlaamse Ardennen en heuvels ten zuiden van Geraardsbergen).

Tijdens de laatste ijstijd werd dit landschap bedekt met niveo-eolische leem (0 tot 15 m). Onder invloed van de overheersende westenwinden tijdens het Weichselglaciaal werden de naar het westen gerichte hellingen slechts met een dunne laag löss bedekt. Op plaatsen die tegen de dominerende winden beschermd waren (de oostelijk gerichte hellingen en de kleinere plateaus) is de lössmantel zeer dik. De Tertiaire lagen komen slechts op een zeer beperkt aantal plaatsen aan het oppervlak.

Gedurende het Holoceen had eerst een riviererosie van het Pleistocene leemdek plaats. De beekvalleien werden verder uitgediept en er ontstonden ook secundaire depressies. De vallei van de Dender bijvoorbeeld werd uitgeschuurd tot op de Ieperiaanse kleilagen. Later werd de vallei gedeeltelijk opgevuld met lemig alluvium en venig materiaal. Ten gevolge van ontbossing in recente tijden trad hellingserosie op; het meeste afgespoelde materiaal werd als colluvium afgezet aan de voet van de hellingen.

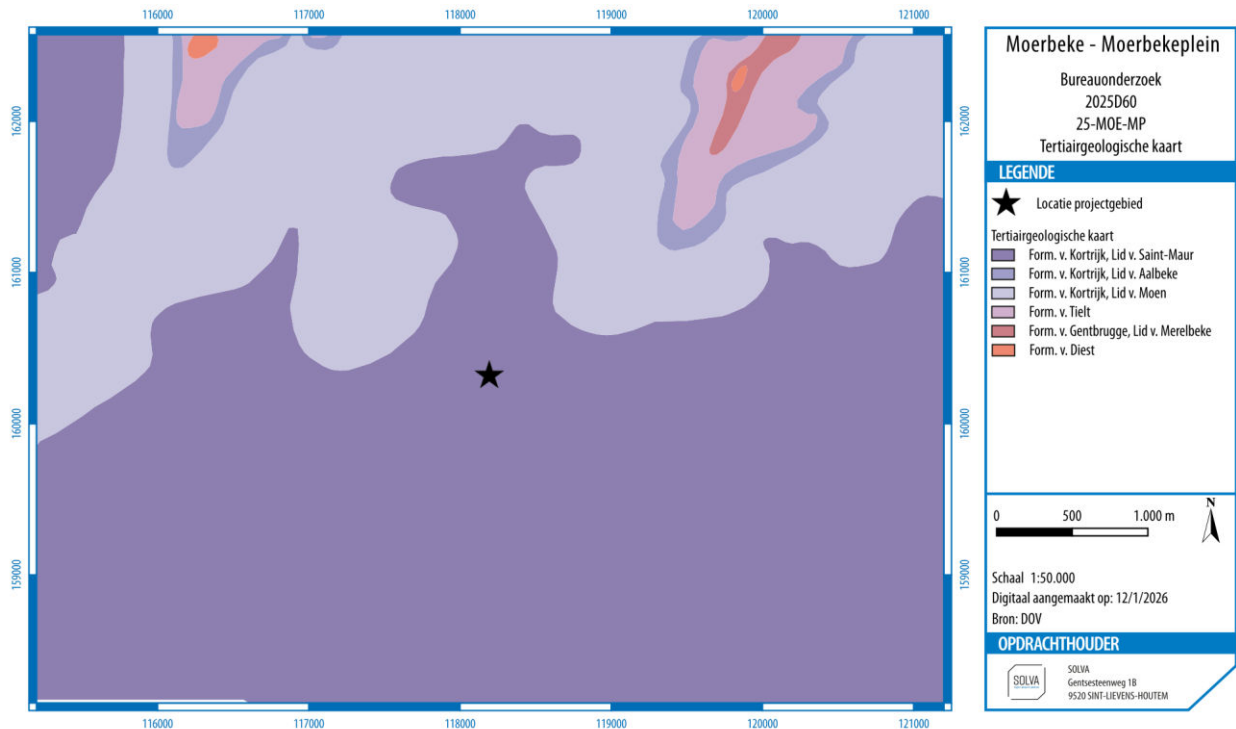
## **HET PROJECTGEBIED**

De **Quartairgeologische profieltypekaart** karakteriseert het projectgebied als liggende binnen Type 1, 'Geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie' (Figuur 9).



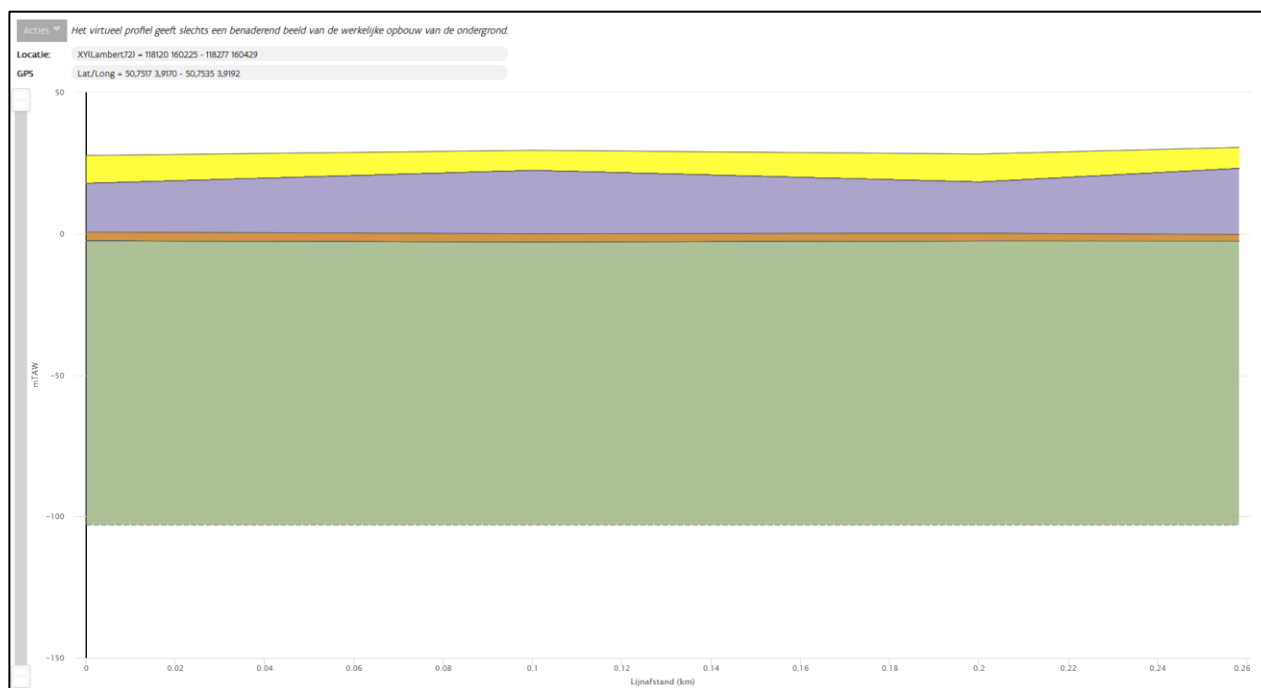
**Figuur 9: Quartairegeologische profieltypekaart met aanduiding van de locatie van het projectgebied.**

Op de **Tertiairegeologische profieltypekaart** is te zien dat het projectgebied gelegen is op de **Formatie van Kortrijk**, meer bepaald op het **Lid van Saint-Maur**. Het gaat om grijze, silthoudende klei (Figuur 10).



**Figuur 10: Tertiairegeologische kaart met aanduiding van de locatie van het projectgebied.**

Een ZW-NO lopend virtueel geologisch profiel (via DOV Verkenner) doorheen het projectgebied toont dat de Quartaire afzettingen tussen 7 tot 9 m dik zijn (Figuur 11).



**Figuur 11:** ZW-NO lopend virtueel profiel doorheen het projectgebied. Geel: Formatie van Gent (Quartaire afzettingen); paars: Formatie van Kortrijk (Tertiaire afzettingen); oranjebruin: Formatie van Hannut; groen: Siluur, Ordovicium en Cambrium (Bron: DOV).

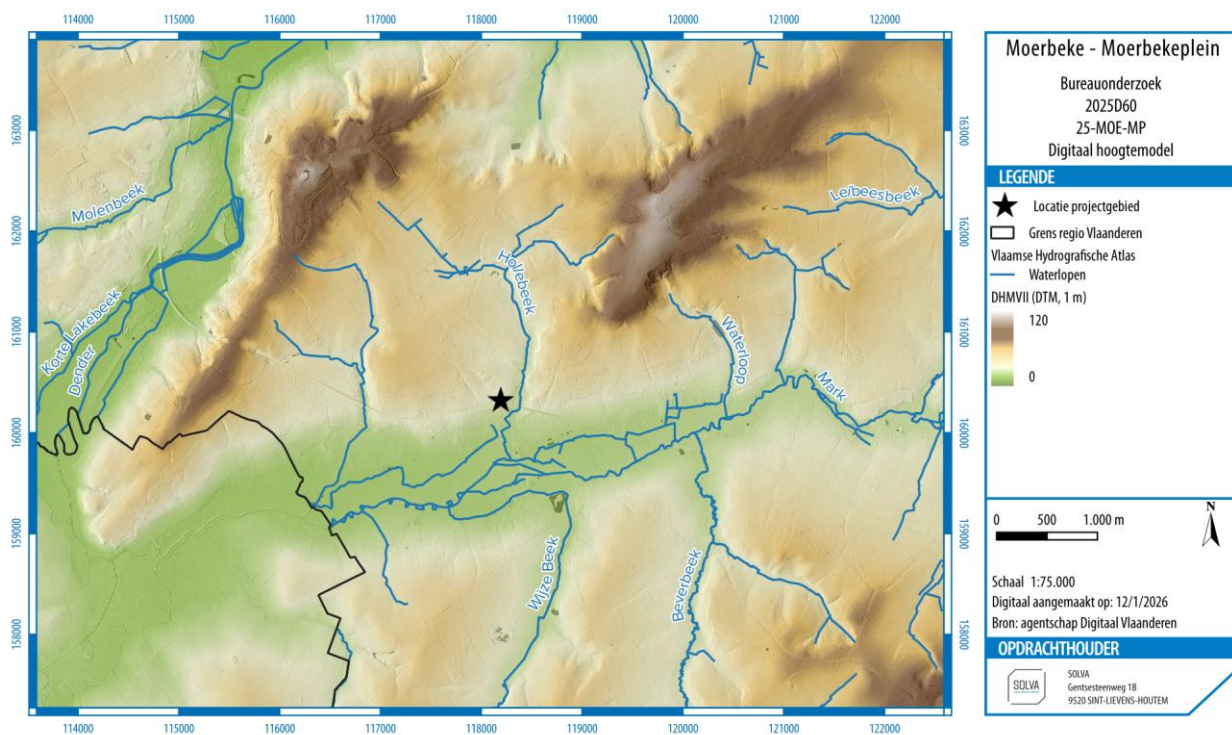
Voor het gebied is **geen geomorfologische kaart** beschikbaar.

#### 2.2.3.3 FYSISICH-GEOGRAFISCHE SITUERING

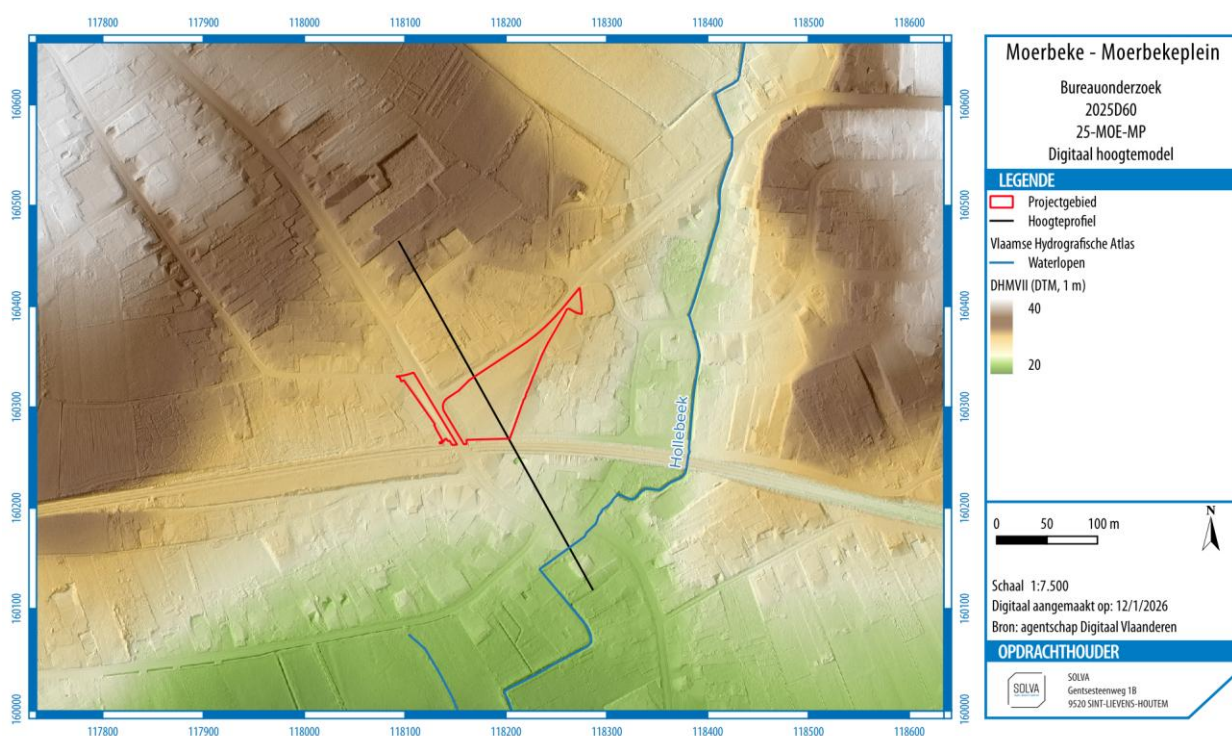
De deelgemeente Moerbeke is gelegen aan de Hollebeek, op historisch kaartmateriaal (zie verder) eenvoudigweg 'De Beke' genoemd.<sup>5</sup> Deze waterloop kent twee bronnen, één ten noordwesten op de Molenberg (ten oosten van Geraardsbergen) en één ten noordoosten, in het Moerbekebos/Karkoolbos (Raspaillebos). De Hollebeek mondt ten zuiden van Moerbeke uit in de Mark, die op haar beurt in de Dender uitmondt. Op het **hoogtemodel** is te zien hoe het dorp op de rand van de valleien van de Hollebeek en de Mark ligt. Het huidige dorp strekt zich uit over de vallei van de Hollebeek, op zowel een zuidoostelijke als een zuidwestelijke flank van twee heuvelruggen. Het gaat respectievelijk om uitlopers van de Oudenberg (+110 m TAW) en de Bosberg/Noremansberg (+108 m TAW) (Figuur 12).

Binnen de deelgemeente Moerbeke schommelen de hoogtes tussen +108 m TAW (Bosberg/Noremansberg) en +18 m TAW (vallei van de Mark) (Figuur 12). Het dorpscentrum strekt zich zoals vermeld uit over de beide flanken van de vallei van de Hollebeek, met hoogtes tussen +38 m TAW (op de flanken) en +23 m TAW (Hollebeek) (Figuur 13).

<sup>5</sup> Zie ook De Potter & Broeckaert 1900, *Moerbeke*, 2: zij benoemen deze waterloop ook eenvoudigweg als *de Beek*.



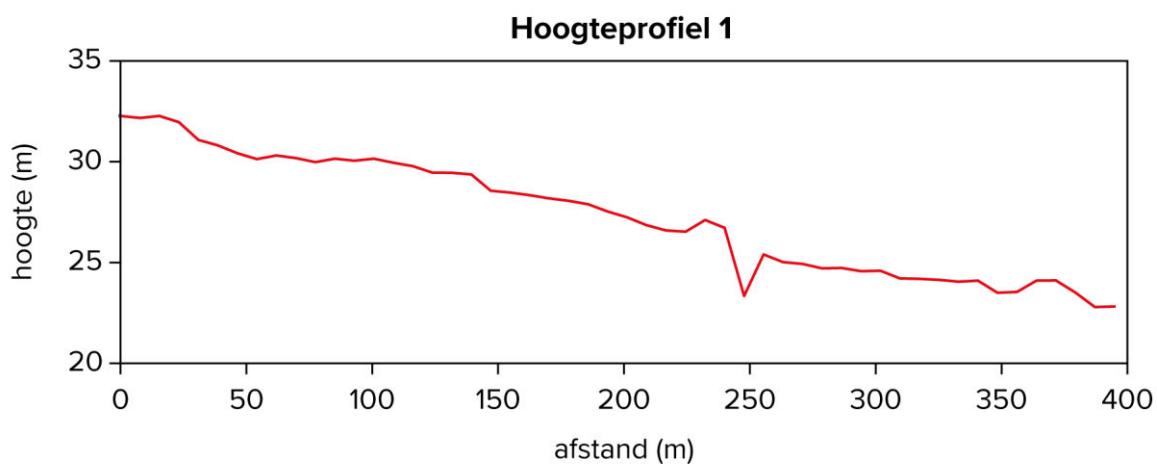
Figuur 12: Regionaal beeld van de topografie en hydrografie rondom het projectgebied.



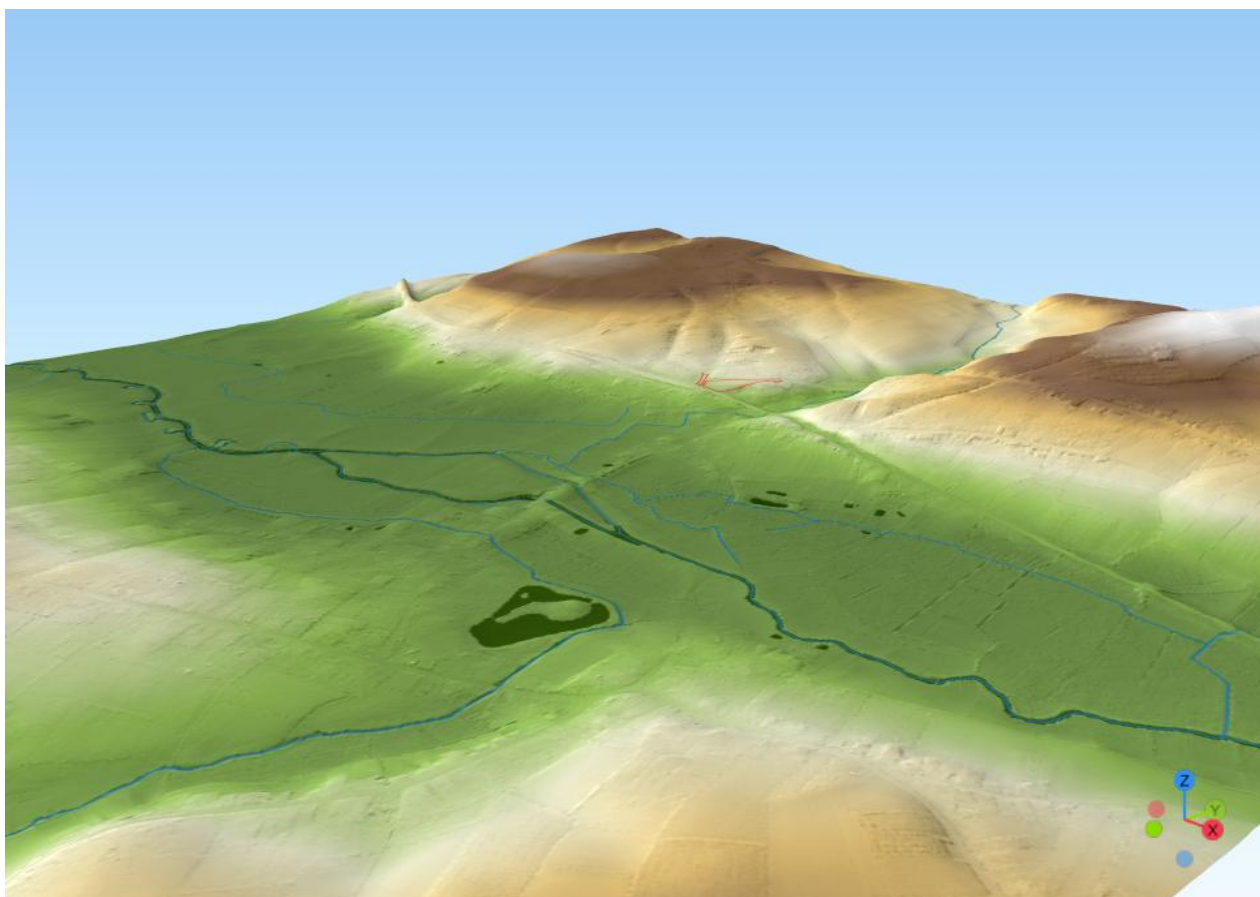
Figuur 13: Topografie en hydrografie ter hoogte van het projectgebied, met aanduiding van het hoogtepfiel (Figuur 14).

Het projectgebied zelf is gelegen op de helling naar de vallei van de Hollebeek. Het terrein is zo **licht hellend** (hellingspercentage van 1,8 %) met hoogtes schommelend tussen +29,4 m TAW (in het noordoosten, ter hoogte van de kerk) en +26,2 m TAW (in het zuiden, ter hoogte van de spoorweg in de Willem van

Moerbekestraat) (Figuur 13; Figuur 14; Figuur 15). Over het algemeen helt het terrein af van noordoost naar zuidwest.



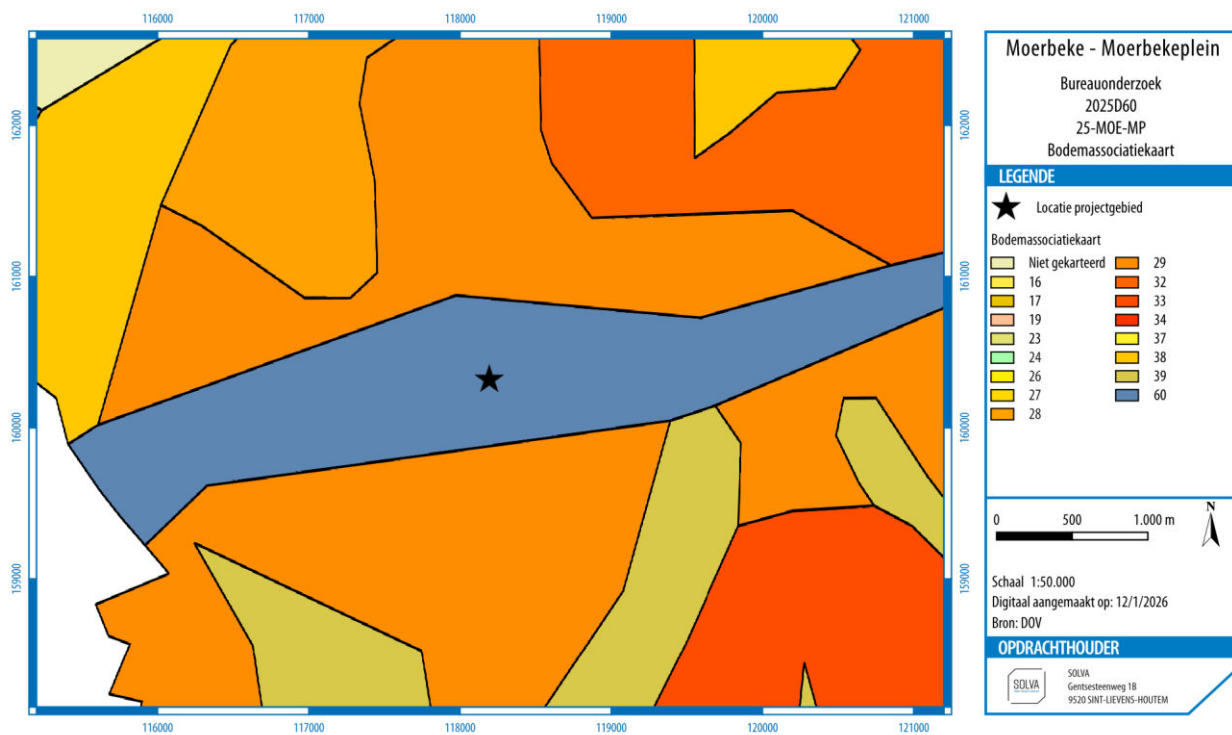
Figuur 14: NW-ZO lopend hoogteprofiel (voor situering: zie Figuur 13).



Figuur 15: 3D-visualisatie (5x verticale overdrijving) van de topografie ter hoogte van het projectgebied.

De **potentiële bodemerosiekaart** geeft geen informatie voor het projectgebied of voor de dorpskern van Moerbeke (Figuur 16). Ten noorden van het dorp, op de flanken van de vallei van de Hollebeek, vertonen percelen een laag tot zeer hoog potentieel op erosie. Ten zuiden van het dorp, in de vallei van de Mark, vertonen percelen een zeer laag tot verwaarloosbaar potentieel op erosie.





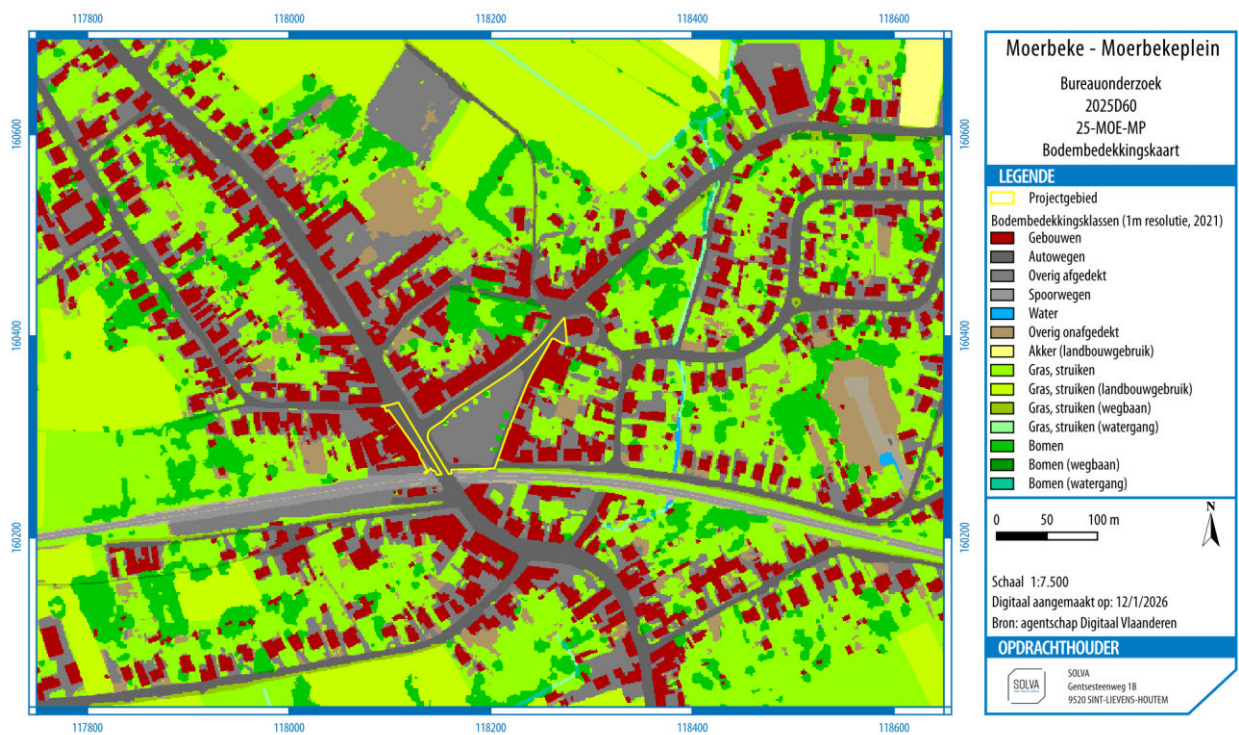
**Figuur 18: Bodemassociatiekaart ter hoogte van het projectgebied.**

#### 2.2.3.4 GRONDGEBRUIK

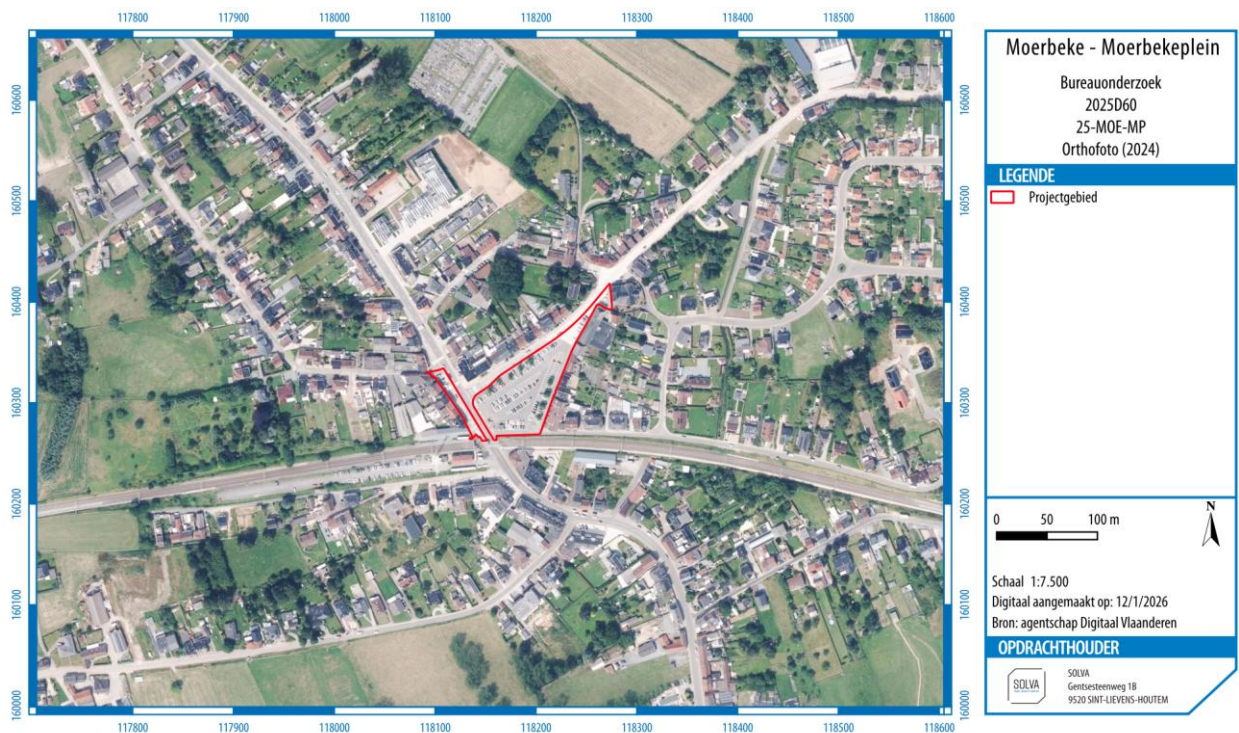
De **bodembedekkingskaart** (opname 2021) toont dat het projectgebied verhard en bebouwd is (categorieën: 'Autowegen', 'Overig Afgedekt') met aanwezigheid van enkele boomputten (Figuur 19).

De **meest recente luchtfoto** uit 2024 bevestigt deze situatie (Figuur 20).

Een gedetailleerde beschrijving van de bestaande toestand van het projectgebied wordt gegeven onder 2.1.2.1.



Figuur 19: Bodembedekkingskaart (2021) ter hoogte van Moerbeke, met aanduiding van het projectgebied.



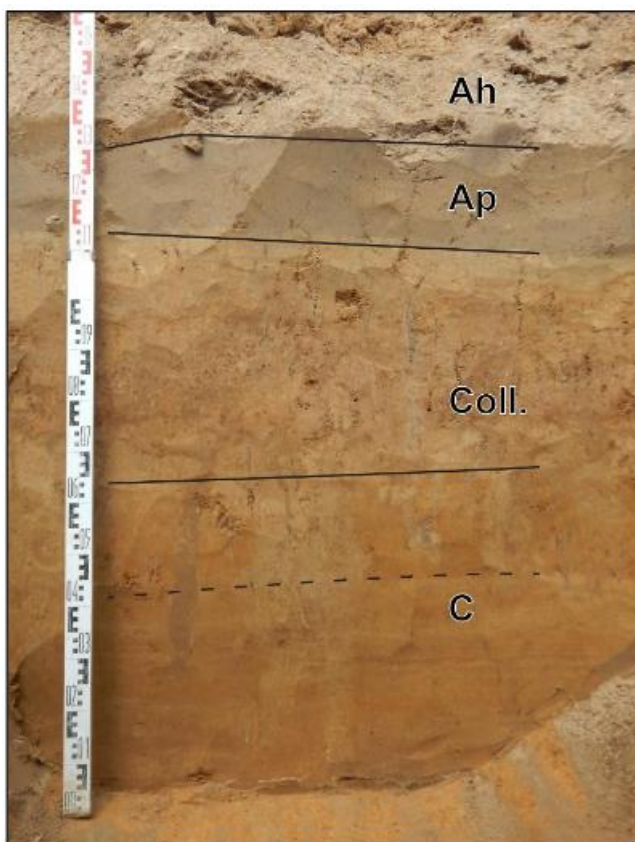
Figuur 20: Meest recente orthofoto (opname winter 2024) ter hoogte van het projectgebied.

### 2.2.3.5 SPECIFIEKE TERREININFORMATIE

Binnen het projectgebied is, op basis van de informatie opgenomen in DOV, geen informatie beschikbaar die verdere informatie kan geven over de bodemopbouw en -bewaring.

Zo'n 190 m ten noorden van het projectgebied (gemeten van centrum tot centrum van de projectgebieden) is archeologisch onderzoek uitgevoerd, meer bepaald landschappelijk bodemonderzoek en proefsleuvenonderzoek.<sup>6</sup>

Uit het proefsleuvenonderzoek ter hoogte van Edingseweg 212 blijkt een gelijkaardige bodemopbouw doorheen dit projectgebied (Figuur 21).<sup>7</sup> Het betreft een opbouw bestaande uit een A-horizont (25-40 cm dik), gevolgd een colluviumpakket (20-40 cm dik), op zijn beurt gevolgd door de onverstoorte moederbodem, vanaf 60-100 cm -mv. Dit niveau is het archeologisch relevante en leesbare niveau. Er was één archeologisch niveau aanwezig.



**Figuur 21: Referentieprofiel aangelegd tijdens het proefsleuvenonderzoek ter hoogte van Edingseweg 2012 (Verbeke 2017, 17, Fig. 9).**

Enkel in het zuidwesten van het projectgebied week de bodemopbouw af. Hier is een kleiige laag aangesneden, die geïnterpreteerd is als een Bt-horizont ontstaan door klei-inspoeling. Deze laag is 28 cm dik en bevindt zich op 54-82 cm -mv.

Op het aanliggende perceel ten noorden (Edingseweg 204-210) is een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd.<sup>8</sup> De hier aangetroffen bodemopbouw betreft een A-C opbouw, waarbij de A-horizont een dikte van 15-60 cm had. Deze bodemopbouw is in verband te brengen met een vastgestelde afgraving op het grootste deel van het terrein, die meer dan 1 m bedroeg.

<sup>6</sup> Vooronderzoek Geraardsbergen Edingseweg (ID's 745 en 3679; projectcodes 2016H44, 2016I143 en 2017D273) en Vooronderzoek Geraardsbergen Edingseweg 204-210 (ID 17906; projectcodes 2020H298 en 2021B41): De Gryse *et al.* 2016; Verbeke 2017; Ghyselbrecht & Willaert 2021.

<sup>7</sup> Verbeke 2017.

<sup>8</sup> Ghyselbrecht & Willaert 2021.

## 2.2.4 HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN HISTORISCH KADER

### 2.2.4.1 HISTORISCH KADER

#### 2.2.4.1.1 ALGEMENE GESCHIEDENIS VAN MOERBEKE

De deelgemeente Moerbeke bestaat uit twee kernen: Moerbeke zelf en Atembeke, ten noorden gelegen.

De oudste vermelding van Moerbeke dateert volgens Gysseling uit 1164: dan schenkt Gautier, abt van de abdij van Bergues (Sint-Winoksbergen, département du Nord, Frankrijk) de kerken van Galmaarden en Moerbeke (*Morbeche*) aan de abdij van Vorst (nu deelgemeente van de stad Brussel).<sup>9</sup> Volgens Gysseling betekent de plaatsnaam Moerbeke ‘turfontginningsterrein nabij een beek’.<sup>10</sup> In het verklarend woordenboek der Vlaamse gemeentenamen wordt eenzelfde verklaring gegeven: ‘beek door een veengebied’.<sup>11</sup> Dit woordenboek vermeldt ook een oudere eerste vermelding van Moerbeke, als *Morbecca*, in 1142-1149. Ook het Toponymisch Woordenboek van Oost- en Zeeuws-Vlaanderen bevat onder ‘Moerbeke’ een fiche die deze vermelding vernoemd, met datering 1142-1149 (kopie eind 13<sup>de</sup> eeuw).<sup>12</sup> De gegeven archiefverwijzing laat echter niet toe het brondocument eenvoudig te lokaliseren zodat ook de context en inhoud van deze vermelding onbekend blijft.

Het toponiem is taalkundig gezien zuiver Germaans en verwijst in oorsprong naar een natuurfenomeen: de naam van dit natuurfenomeen is daarbij overgegaan op de bewoning die erbij ontstaan is. Het gaat met andere woorden niet om een oorspronkelijk nederzettingstoponiem.

In 1164 staat er dus een kerk in Moerbeke, waaraan volgens de schenkingsoorkonde bepaalde *beneficia* verbonden zijn.<sup>13</sup> Deze worden echter niet benoemd. De oudste vermelding van een heer dateert uit 1195 en betreft *Sigerus* (Zeger) van Moerbeke, zodat er dan ook een heerlijkheid geweest zal zijn.<sup>14</sup> Kort daarop, in 1215, wordt Arnulf van Moerbeke vermeld als vazal van de dame van Boelare.<sup>15</sup> In de 15<sup>de</sup> eeuw omvat de Heerlijkheid van Viane onder andere 36 lenen te Moerbeke.<sup>16</sup>

De kerk van Moerbeke is gewijd aan Onze-Lieve-Vrouw.<sup>17</sup> Het onderzoek van Geert Berings naar *patrocinia* in het Scheldebekken besloot dat aan dit *patrocinium* geen dateringswaarde hangt, aangezien de oudst gekende Mariakerken in Europa teruggaan tot de 4<sup>de</sup>-5<sup>de</sup> eeuw, en Maria doorheen de middeleeuwen een zeer populaire patroonheilige blijft.<sup>18</sup> Gelet op de vermelding van de kerk in 1164 gaat het hier om een vroeg- of volmiddeleeuwse stichting. De huidige kerk zou origineel uit de 15<sup>de</sup> eeuw stammen; deze brandde af in 1589 waarna in 1604 de heropbouw startte.<sup>19</sup> In de 18<sup>de</sup> eeuw werden een nieuw hoogaltaar en twee zijbeuken bijgebouwd.

Een recente toponymische studie handelt over Viane, Moerbeke en Atembeke, op basis van het landboek van 1676.<sup>20</sup> Uit dit verzamelde materiaal blijkt een sterk agrarisch karakter van de gemeente, met verschillende kouters (Boskouter, Kersekenskouter, Kouter en Wilgierkouter) en twee driesen (Dries en Nattendries); en twee grote hoeves (Goed te Koppenholle en Hof te Leeuwergem). De ‘landschappelijke’ naamgeving van de kouters<sup>21</sup> en het ontbreken van vroegmiddeleeuwse nederzettingnamen suggereert

---

<sup>9</sup> DiBe ID: 1882. Deze ID's verwijzen naar de nummering van het stuk in de online databank *Diplomata Belgica. The Diplomatic Sources from the Medieval Southern Low Countries*.

<sup>10</sup> Gysseling 1960, 701.

<sup>11</sup> Debrabandere *et al.* 2022, 172.

<sup>12</sup> Van Durme 2017, lemma ‘Moerbeke’.

<sup>13</sup> DiBe ID: 1882.

<sup>14</sup> De oorkonde zelf is nog niet uitgegeven of bestudeerd. Zie DiBe ID: 10398. De Potter & Broeckaert vermelden deze oorkonde ook maar het is onduidelijk of ze het origineel effectief ook bestudeerd hebben: ze verwijzen immers naar een archiefinventaris (De Potter & Broeckaert 1900, *Moerbeke*, 5).

<sup>15</sup> DiBe ID: 33223.

<sup>16</sup> Gordenne 2023, 82.

<sup>17</sup> In Atembeke staat ook een Onze-Lieve-Vrouwekerk.

<sup>18</sup> Berings 1979, 143-145.

<sup>19</sup> De Potter & Broeckaert 1900, *Moerbeke*, 9; Van Bockstaele 1994. In de Inventaris Bouwkundig Erfgoed wordt de kerk als Sint-Corneliuskerk benoemd maar dit komt niet overeen met het andere bronmateriaal (D'Huyvetter *et al.* 1978, 377-378).

<sup>20</sup> De Cock 2021.

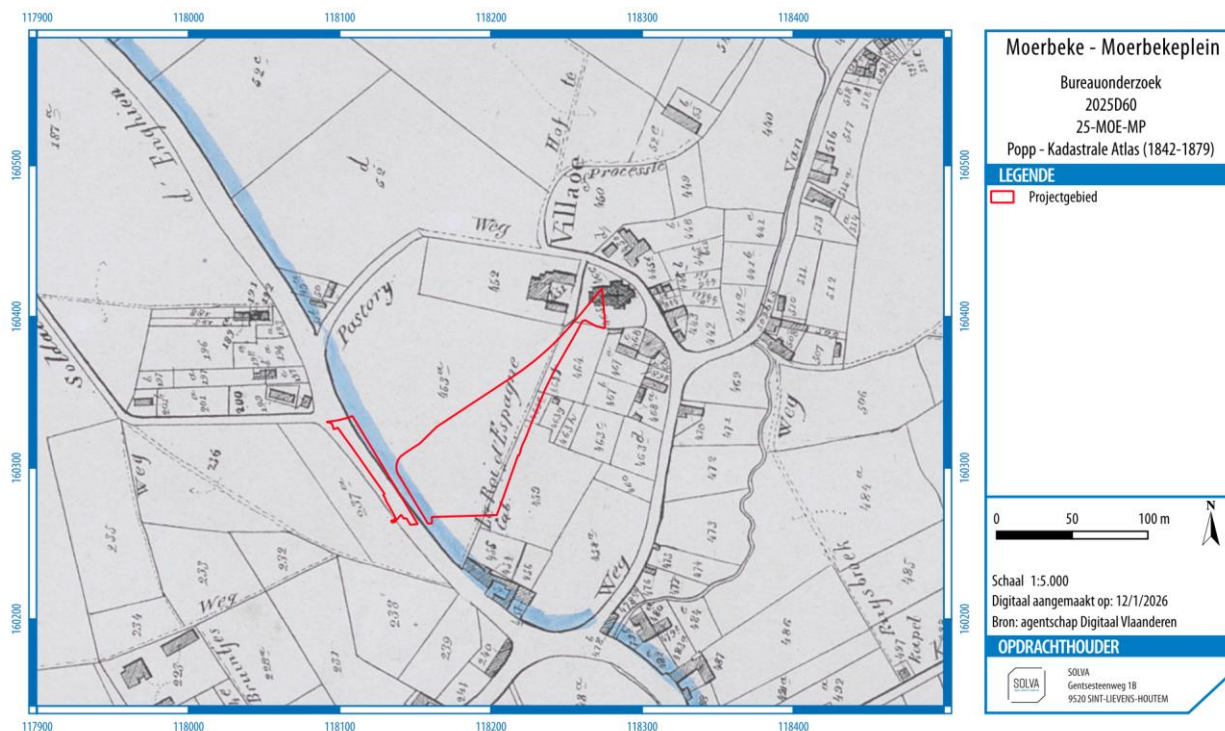
<sup>21</sup> Cf. Verhulst 1995.

een eerder late (= volmiddeleeuwse) grootschalige “ontginning” van het gebied. Dit is niet in tegenspraak met het Onze-Lieve-Vrouwpatrocinium.

De grootste, historisch meest zekere dries (Dries) ligt ten noordoosten van de kerk, tussen de Pauwelstraat, Leeuwergemstraat en Willem van Moerbekestraat.<sup>22</sup> De oudste vermelding dateert uit 1571/1572.<sup>23</sup> Op de dries ligt in 1525 het Hof te Leeuwergem.<sup>24</sup> Het gaat hier niet om een lokaal, vroegmiddeleeuws nederzettingstoponiem, maar om een vernoeming naar de eigenaar: Gerem Borluut, heer van Leeuwergem. Gelet op de duidelijke relatie tussen kerk, grote hoeve en *dries*-toponiem kan de vraag gesteld worden of Moerbeke in oorsprong teruggaat op een middeleeuws driesgehucht.<sup>25</sup> Anderzijds kan, omwille van de ligging van de *dries* in Moerbeke (in de vallei van de Hollebeek) ook niet uitgesloten worden dat de plaatsnaam hier jonger is. Vanaf de 12<sup>de</sup> eeuw en vooral in de 13<sup>de</sup>-14<sup>de</sup> eeuw duikt de term *dries* namelijk ook op als benaming voor akkerland in privaat bezit, dat gelegen was op slechtere gronden aan de rand van de betere bouwlanden, en dat geëxploiteerd werd volgens een wisselbouwstelsel.<sup>26</sup>

#### 2.2.4.1.2 GESCHIEDENIS VAN HET PROJECTGEBIED

De huidige staat van het projectgebied en haar directe omgeving vormt geen correcte weerspiegeling van haar historische staat. Met name de aanleg van de spoorweg Geraardsbergen – Edingen/Enghien – Brussel in 1867 heeft het stratenpatroon en de kadastrale ordening ingrijpend veranderd. Om deze evoluties goed te kunnen begrijpen, wordt hier de situatie zoals gekarteerd op de Popp-kaart als referentie genomen (Figuur 22). Deze kaart geeft immers straatnamen én is opgemaakt vóór de aanleg van de spoorweg.



**Figuur 22: Het projectgebied en omgeving op de Popp-kaart.**

Op de Popp-kaart ligt de kerk in het noorden van een enigszins eivormig gebied dat afgebakend wordt door de *Pastory Weg* in het noorden, de *Route d'Enghien à Grammont* in het westen en de *Weg van Moerbeke naer Galmaerden* in het oosten en noordoosten. Tegenover (ten westen) van de kerk ligt de pastorie; beiden zijn van elkaar gescheiden door een straat die net ten zuiden van beide gebouwen overgaat in een voet- en/of aardeweg. Deze laatste weg deelt het eivormig gebied op in twee delen. In het westelijke deel (ca. 2,14 ha) liggen twee grote percelen (waar op het noordelijke perceel de pastorie ligt). Het oostelijke deel (ca. 1,94 ha) bevat meer percelen en omvat de kerk (met omliggend kerkhof) en enkele gebouwen aan

<sup>22</sup> De Cock 2021, 124.

<sup>23</sup> Zie ook Van Durme 2017, *Moerbeke*, lemma 'Dries'.

<sup>24</sup> De Cock 2021, 154-155.

<sup>25</sup> Zie voor toelichting Van Durme 1998.

<sup>26</sup> Van Durme 1998, 171-177.

de straatzijde. Quasi dezelfde situatie is zichtbaar op de oudere Atlas der Buurtwegen (1841-1843): hier is nog een gedeeltelijke kerkhofmuur zichtbaar (enkel in het zuiden ontbreekt deze) en de percelen zijn nog groter dan op de Popp-kaart.

De pastorie is op ouder kaartmateriaal (Villaret- en Ferrariskaarten) nog niet zichtbaar. Dit sluit aan bij de vaststelling dat het huidige gebouw in 1781 opgericht is.<sup>27</sup> De oudste vermelding van een pastorie in Moerbeke gaat terug tot 1497. Volgens de Inventaris Bouwkundig Erfgoed lag de voormalige pastorie aan de Kerkstraat 28.<sup>28</sup> Het gebouw is nog bewaard en heeft als huidig adres Willem van Moerbekestraat 26.

De twee grote percelen ten westen van de voet/aardeweg worden, volgens het toponymisch onderzoek van De Cock, samen met een perceel ten zuiden van de kerk (en ten oosten van de historische voetweg) in de 17<sup>de</sup> eeuw als 'Kerkveldeken' benoemd (oudste vermelding 1651: *het kerckveldeken [...] rontom behaecht comende aen den kerck muer*).<sup>29</sup> Op dat moment was het in bezit van de pastorie; het gaat dus vermoedelijk om landbouwgrond voor het onderhoud van de pastoor en de kerk. Het verkleinwoord *veldeken* zou wijzen op een privaat, omsloten gebied met een eigen landbouwkundig régime (meer bepaald zou er geen gemeenschappelijk drieslagstelsel op gerust hebben).<sup>30</sup>

Dit terrein sloot aan bij het kerkhof dat rondom de kerk lag (kadastraal perceel 465). Bij de aanleg van de Nieuwe Baan (nu het tracé Moerbekeplein - Pauwelstraat 2-26) in 1947 zou een deel van het kerkhof geruimd zijn.<sup>31</sup> Immers, het tracé van het Moerbekeplein tussen de kruising met de Willem van Moerbekestraat en de start van het eigenlijke plein loopt van noordoost naar zuidwest over het kerkhof zoals zichtbaar (en afgebakend met kerkhofmuur) op het 19<sup>de</sup>-eeuwse historisch kaartmateriaal. Het huidige kerkhof (langsheen de Kerkhofstraat) zou vanaf 1924 aangelegd zijn.<sup>32</sup> In 1946 wordt er met betrekking tot de kerk gesproken van het 'gewezen kerkhof' wat toont dat de opgave van het kerkhof rond de kerk in de jaren 1924-1946 te plaatsen is.

Aansluitend bij het *Kerkveldeken*, ter hoogte van het huidige adres Edingseweg 214, wordt het toponiem Lazerij geplaatst (oudste vermelding 1571: *tsiechuys*; 1676: *Laeserije*).<sup>33</sup> Deze plaatsnaam wijst op de aanwezigheid van een ziekenhuis voor melaatsen (leproserie).<sup>34</sup> Volgens De Cock stond er in 1676 geen ziekenhuis meer: "in onze gewesten was de lepra al vanaf de 16<sup>e</sup> eeuw zo goed als verdwenen".<sup>35</sup>

De Edingseweg staat op de Ferrariskaart aangeduid als *Grand Chemin* en verbindt Geraardsbergen met Enghien/Edingen. In Moerbeke takt een west-oost lopende weg aan op deze regionale weg; deze west-oost lopende route verbindt verschillende kleinere dorpen. Dit wegennet is reeds zichtbaar op het oudst beschikbare cartografische materiaal, de Horenbaultkaart van 1596.

De aanleg van de spoorweg Geraardsbergen – Edingen/Enghien – Brussel veranderde de zonet beschreven situatie. Deze lijn is geopend in 1867<sup>36</sup> en is voor het eerst cartografisch zichtbaar op de topografische kaart van 1873. De spoorweg snijdt het driehoekige gebied west-oost en scheidde er zo een deel in het zuiden van af. Parallel met de spoorweg werd de Willem van Moerbekestraat aangelegd. Wanneer het Moerbekeplein (en de gelijknamige straten die het plein in het westen en oosten afbakenen) aangelegd werd, is niet helemaal zeker, maar op basis van de informatie in de studie van De Cock zal dit zeker in de jaren 1960 gestart zijn: er is sprake van de plaatsnaam 'Plaats' in 1961 en van 'Gemeenteplein' in 1965, en van gedeeltelijke verharding in 1969 (daarvoor was het een grasveld).<sup>37</sup> De Inventaris Bouwkundig Erfgoed beschrijft in 1978 de 'dorpsplaats' als 'volledig vernieuwd'.<sup>38</sup> Op de topografische kaart van 1939 is het plein nog niet aangelegd.<sup>39</sup>

---

<sup>27</sup> De Cock 2021, 168.

<sup>28</sup> D'Huyvetter *et al.* 1978.

<sup>29</sup> De Cock 2021, 144.

<sup>30</sup> Devos 1991, 228-229.

<sup>31</sup> De Cock 2021, 144.

<sup>32</sup> De Cock 2021, 144.

<sup>33</sup> De Cock 2021, 154.

<sup>34</sup> Instituut voor de Nederlandse Taal 2018, lemma 'Lazerij'.

<sup>35</sup> De Cock 2021, 154.

<sup>36</sup> [https://nl.wikipedia.org/wiki/Spoorlijn\\_123\\_\(Belgi%C3%AB\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Spoorlijn_123_(Belgi%C3%AB)).

<sup>37</sup> De Cock 2021, 163.

<sup>38</sup> D'Huyvetter *et al.* 1978, 374.

<sup>39</sup> Geraadpleegd via Cartesius.

De luchtfoto van 1971 toont het bestaan van de spoorweg, het Moerbekeplein, en dichte bebouwing op de andere delen van de gronden die oorspronkelijk binnen de driehoek *Pastory Weg - Route d'Enghien à Grammont - Weg van Moerbeke naer Galmaerden* lagen en die in de 19<sup>de</sup> eeuw nog grotendeels onbebouwd waren. Sindsdien is de situatie ten gronde niet gewijzigd.

#### 2.2.4.2 INVENTARIS ONROEREND ERFGOED

Binnen het projectgebied is geen onroerend erfgoed aanwezig. Aansluitend bij het projectgebied zijn er wel enkele onroerend erfgoedwaarden bewaard. Het gaat om:<sup>40</sup>

**De voormalige pastorie (Willem van Moerbekestraat 26 – Erfgoedobject-ID 138030):** 18<sup>de</sup>-eeuws gebouw in baksteen met zandstenen omlijsting.

**De parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw (Moerbekeplein z.n. – Erfgoedobject-ID 137867):** oorspronkelijk éénbeukige kruiskerk, laat-Gotisch van stijl. Twee zijbeuken bijgebouwd in 18<sup>de</sup> eeuw, de bouwnaden zijn nog duidelijk zichtbaar. Baksteenbouw op natuurstenen (zandsteen) sokkel en zandstenen omlijsting. De kerk is beschermd als monument.

**Een grafkapel (Erfgoedobject-ID 137868):** neogotische grafkapel, beschermd monument omwille van de architectuurhistorische waarde. Daarenboven geldt het ook als enig overblijvend restant van het historische kerkhof rondom de kerk.

**De pastorie (Moerbekeplein 15 – Erfgoedobject-ID 137866):** 19<sup>de</sup>-eeuws gebouw op groot perceel, met voortuin en diepe achtertuin.

**Het station van Moerbeke (Edingseweg 315-317 – Erfgoedobject-ID 137726):** “eenvoudig plattelandsstationnetje”, opgericht ca. 1861-1865.

---

<sup>40</sup> D'Huyvetter *et al.* 1978; Inventaris Onroerend Erfgoed [online].

### 2.2.4.3 HISTORISCH-CARTOGRAFISCHE DOCUMENTEN

#### 2.2.4.3.1 JACQUES HORENBALT - CAERTE EN DESCRIPTIE FIGUERATIVE VAN GHEEL DEN LANDE VAN AALST (1596)

De Horenbaultkaart vormt de oudste cartografische weergave van Moerbeke. Op de kaart is de kerk zichtbaar, met omringend ommuurd kerkhof, net zoals de Edingseweg en de weg van Moerbeke naar Galmaarden.

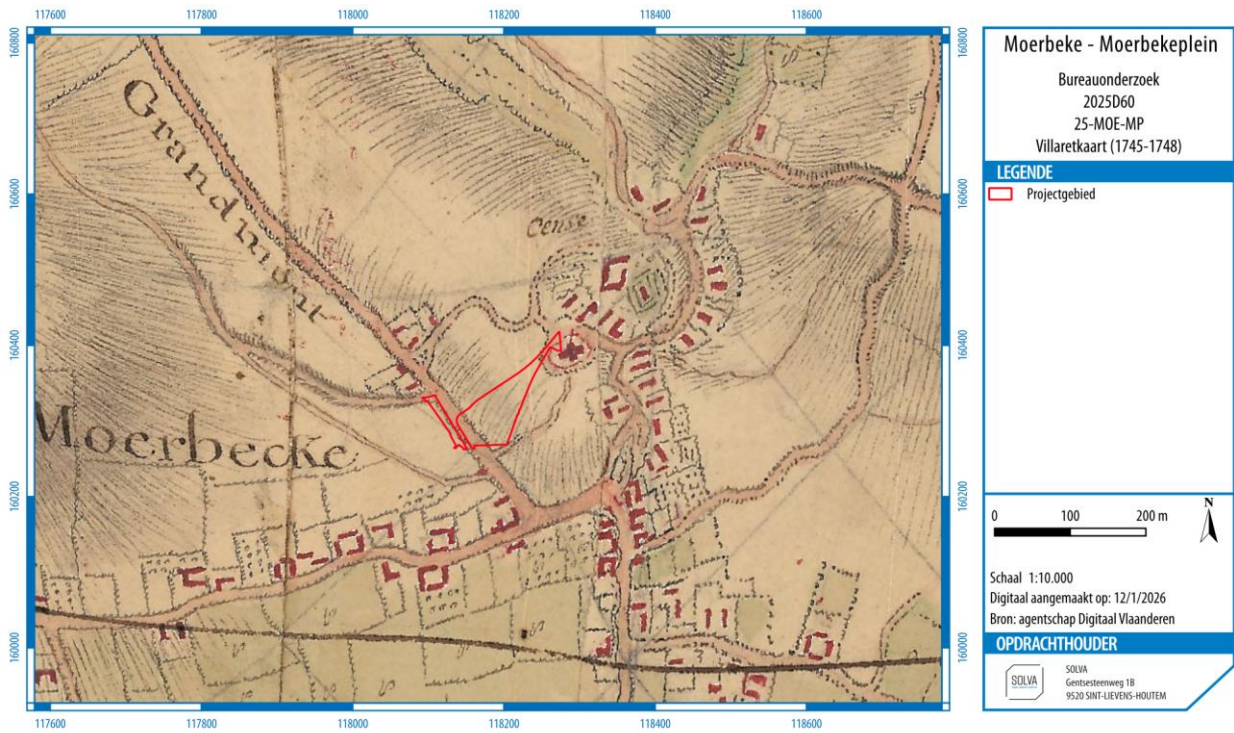


**Figuur 23: Uitsnede uit de Horenbaultkaart ter hoogte van Moerbeke. Contrast en helderheid aangepast i.f.v. de leesbaarheid (Bron: Bibliothèque nationale de France, département Cartes et plans, GE AA-817).**

#### 2.2.4.3.2 VILLARETKAART (1745 – 1748)

De Villaretkkaart toont in grote lijnen dezelfde situatie zoals zichtbaar op de jongere Popp-kaart, en die hierboven beschreven is. De kerk is ommuurd en ligt tegenover een rij huizen; ten zuiden en zuidwesten van de kerk ligt een quasi onbebouwd gebied dat doorsneden wordt door een weg. De bebouwde ruimte van Moerbeke ligt voornamelijk ten noordoosten en oosten van het projectgebied; het projectgebied ligt m.a.w. op de rand van de 18<sup>de</sup>-eeuwse bebouwde kern.

Het deel ten westen van de verbinding tussen kerk en Edingseweg is te identificeren als het Kerkveldeken. Cartografisch is weergegeven dat hier een noordoost-zuidwest lopende helling aanwezig is. Op de hoek van de Edingseweg en de Pastorijweg (nu Willem van Moerbekestraat) staat een gebouw dat in verband te brengen is met de Lazerij, al is niet duidelijk of het hier nog effectief om hetzelfde gebouw gaat. De Pastorijweg vertoont een sterke kronkel in haar verloop die op jonger kaartmateriaal niet meer zichtbaar is (zie verder).



Figuur 24: Aanduiding van het projectgebied op de Villaretkaart.

2.2.4.3.3 FIGURATIEVE KAART VAN EEN BUURTWEG IN MOERBEKE (1774)

Het Rijksarchief bewaard een kaart opgemaakt in 1774, waarop de kerk van Moerbeke als referentiepunt is opgetekend. Deze kaart leert weinig bij over het projectgebied, maar ze toont wel een kerkhofmuur met twee doorgangen rondom de kerk.<sup>41</sup>

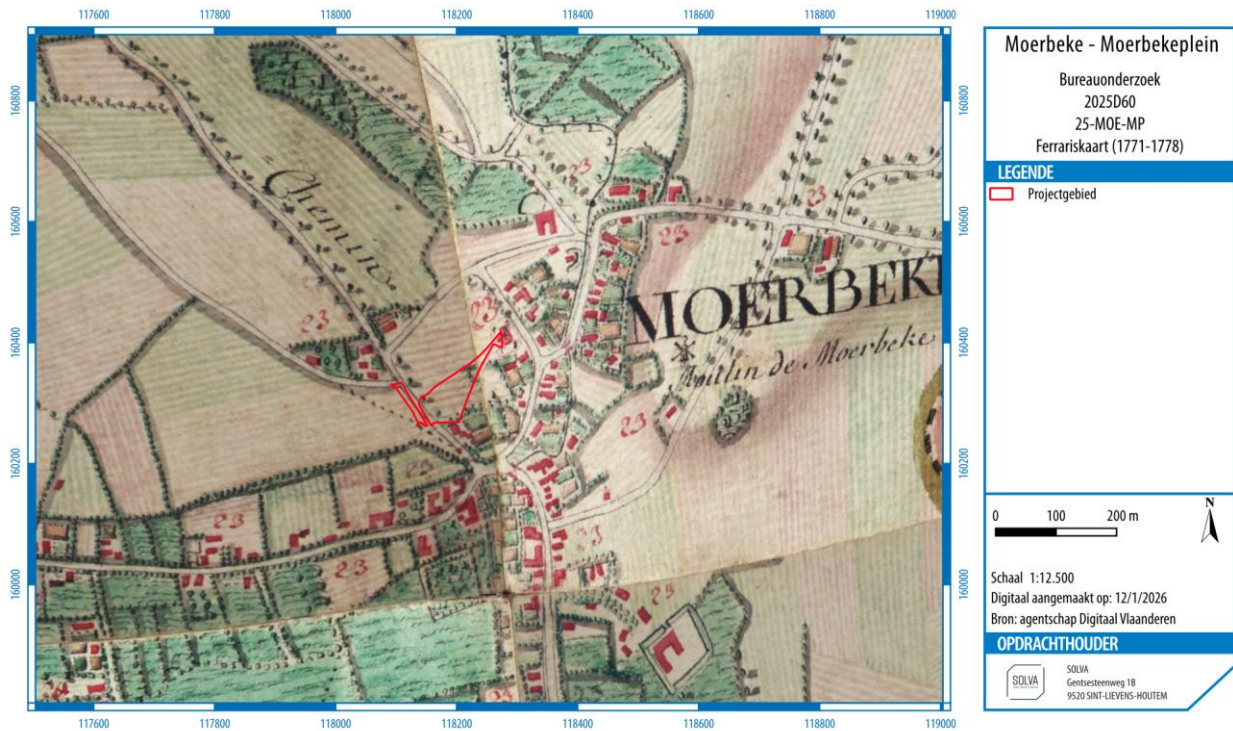


Figuur 25: Kaart uit 1774 met afbeelding van de kerk van Moerbeke en het ommuurde kerkhof. Het noorden ligt links.

<sup>41</sup> Volledige naam: 'Figuratieve kaart van een buurtweg in Moerbeke, vanaf de grote weg van Geraardsbergen naar Edingen, tot de weg van Galmaarden naar Geraardsbergen, door een stuk grond genaamd de Vier Bunders, toebehorend aan de Sint-Adriaansabdij van Geraardsbergen, opgemaakt door landmeter P.-J. Van Damme, in 1774'. Rijksarchief, Verzameling Kaarten en plattegronden in handschrift. Reeks I, nr. 249, [https://agatha.arch.be/data/ead/BE-A0510\\_000842\\_003760#18423760249](https://agatha.arch.be/data/ead/BE-A0510_000842_003760#18423760249).

2.2.4.3.4 JOZEF JOHAN FRANS FERRARIS – KABINETSKAART DER OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN EN HET PRINSDOM LUIK (1771-1778)

De Ferrariskaart vertoont in grote lijnen hetzelfde beeld als de Villaretkaart. De voetwegel lijkt aangeduid in zwarte stippellijn. Rond de kerk is een ommuurd kerkhof aanwezig. De ruwe weergave van het kerkgebouw suggereert dat minstens dit deel van de kaart niet al te betrouwbaar is op detailniveau. Het grootste deel van het gebied tussen de Pastorijweg, Edingsweg en Weg van Moerbeke naar Galmaarden is onbebouwd. In het oosten, langs de Weg van Moerbeke naar Galmaarden, zijn wel verschillende percelen en gebouwen te zien. Ten westen is ter hoogte van de Lazerij ook een gebouw aanwezig.

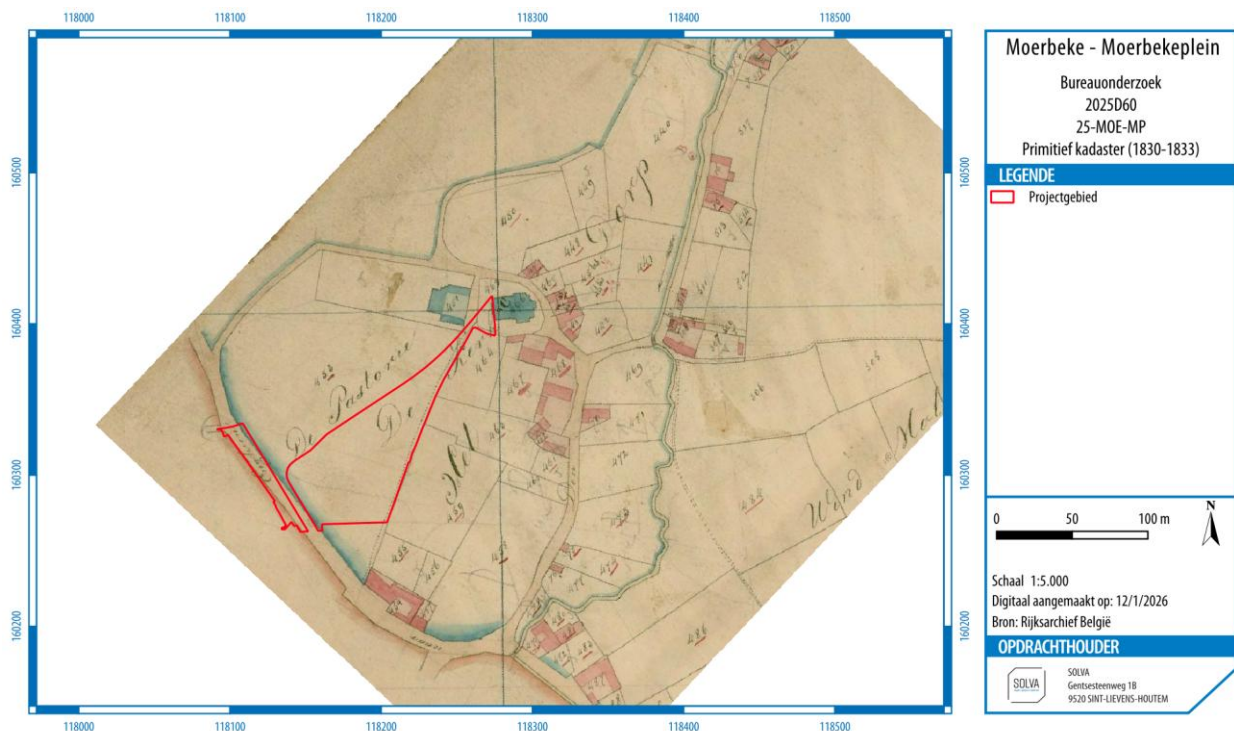


Figuur 26: Aanduiding van het projectgebied op de Ferrariskaart.

#### 2.2.4.3.5 PRIMITIEF KADASTER (1830-1833)

Het primitief kadaster geeft het oudste gedetailleerde beeld van het projectgebied. Hieruit blijkt dat het noordelijke deel van het projectgebied een deel van het historische kerkhof omvat, alsook de weg tussen kerk en pastorie (huidige straat Moerbekeplein). Het overgrote deel van het projectgebied ligt op één groot perceel (perceelsnummer 453) dat te identificeren is als het Kerkveldeken. De deelzone langsheen de huidige Edingseweg ligt volgens deze kaart zo goed als volledig op het tracé van de toenmalige Edingseweg. Dit zou betekenen dat het tracé van deze weg sinds ca. 1830 enigszins noordwaarts is verschoven.

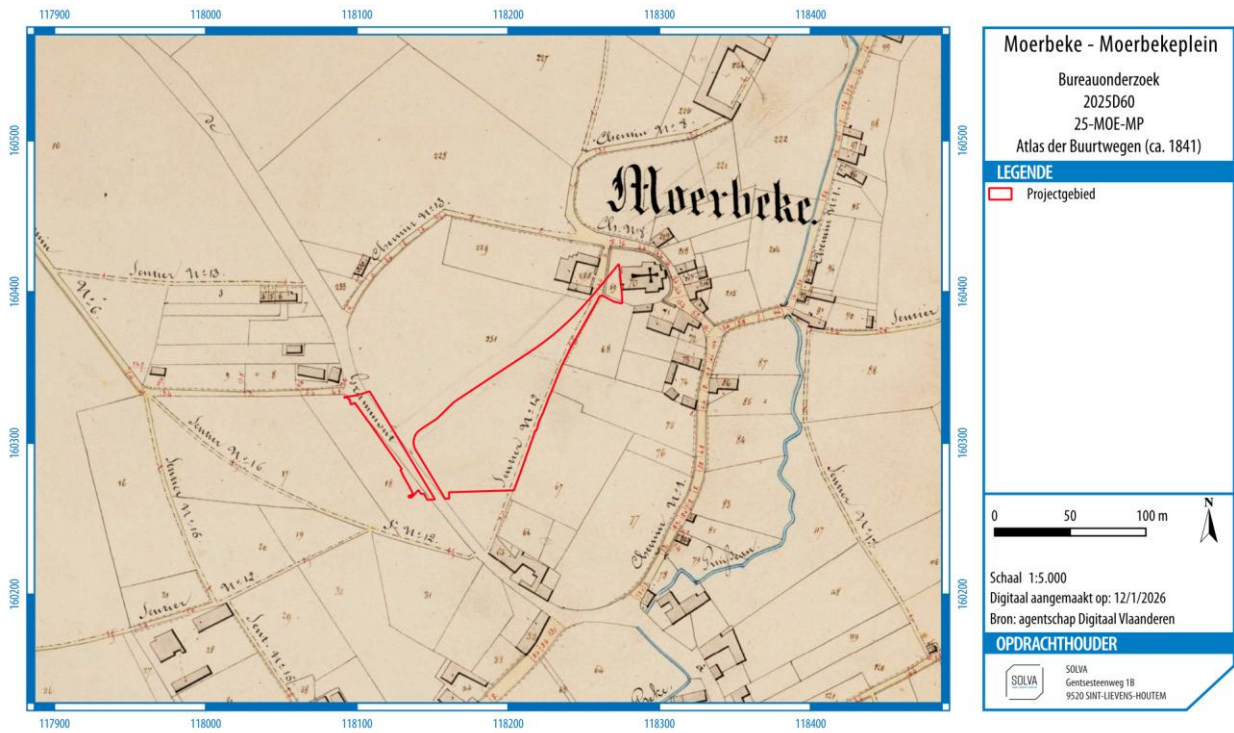
In vergelijking met het 18<sup>de</sup>-eeuwse kaartmateriaal is de bebouwde ruimte van Moerbeke sterk gekrompen tot een kern rondom de kerk, met meer verspreide bebouwing langsheen de Hollebeek en het kruispunt Edingseweg – Weg van Moerbeke naar Galmaarden.



**Figuur 27: Het projectgebied aangeduid op het primitief kadaster (Bron: Rijksarchief België, Kadaster – Primitieve plannen, Moerbeke, Sectie B, percelen 1 tot 684, 'het oosten', tweede blad; 550-D1-6269).**

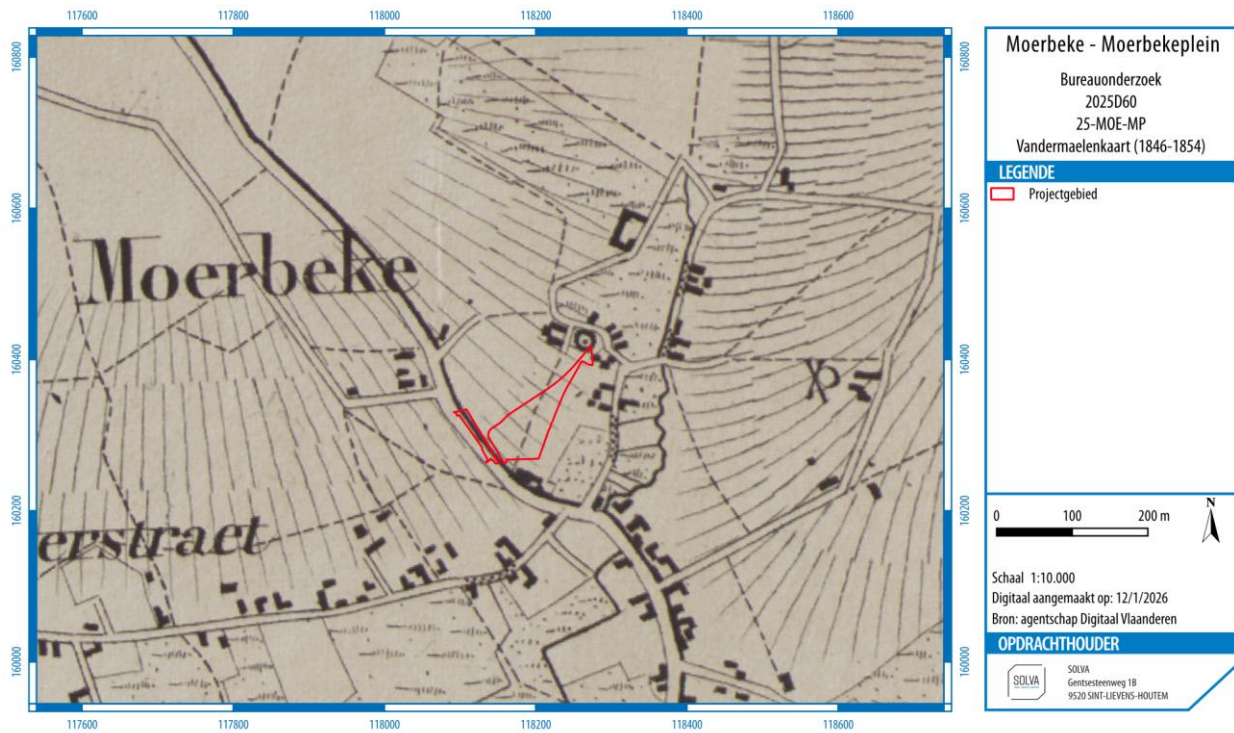
#### 2.2.4.3.6 ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1841)

De Atlas der Buurtwegen toont een beeld dat sterk aanleunt bij hetgeen hierboven beschreven is en dus sterk lijkt op het beeld zichtbaar op de Popp-kaart (zie verder). De huidige pastorie is zichtbaar ten westen van de kerk. De kerkhofmuur gaat rondom de kerk, met uitzondering van de zuidelijke flank. Dit lijkt anders dan het beeld op oudere kaarten, waardoor vermoed kan worden dat deze zuidelijke muur tussen ca. 1771-1778 en ca. 1840 afgebroken is. Er is weinig bebouwing zichtbaar in het min of meer eivormige gebied afgebakend door de Edingseweg, Pastorijweg en de Weg van Moerbeke naar Galmaarden.



Figuur 28: Aanduiding van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.

2.2.4.3.7 PHILIPPE VANDERMAELEN – CARTES TOPOGRAPHIQUES DE LA BELGIE (1846-1854)  
De Vandermaelenkaart toont geen wijzigingen ten opzichte van de Atlas der Buurtwegen.



Figuur 29: Aanduiding van het projectgebied op de Vandermaelenkaart.

2.2.4.3.8 PHILIPPE CHRETIEN POPP – ATLAS CADASTRAL PARCELLAIRE DE LA BELGIQUE (1842-1879)

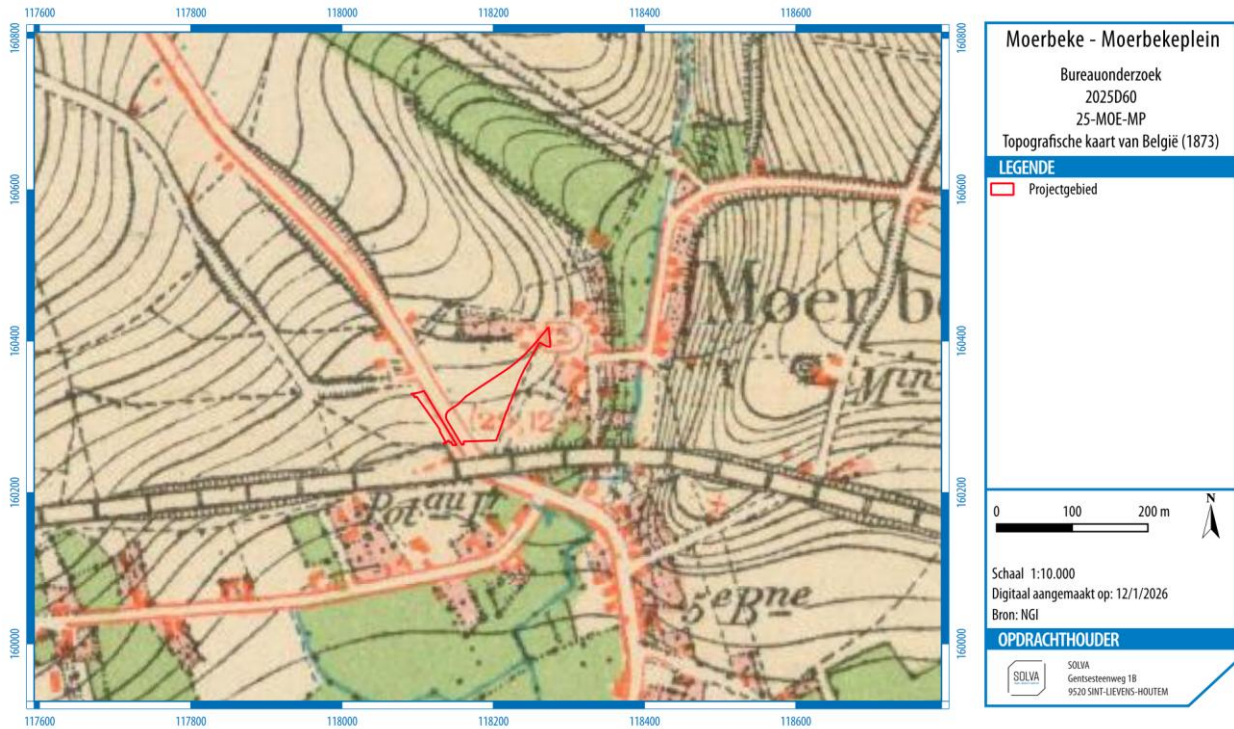
Het beeld op de Popp-kaart is quasi gelijk aan dat zichtbaar op de Atlas der Buurtwegen, en is hierboven reeds uitvoerig besproken.



Figuur 30: Aanduiding van het projectgebied op de Popp-kaart.

### 2.2.4.3.9 TOPOGRAFISCHE KAART VAN BELGIË (1873)

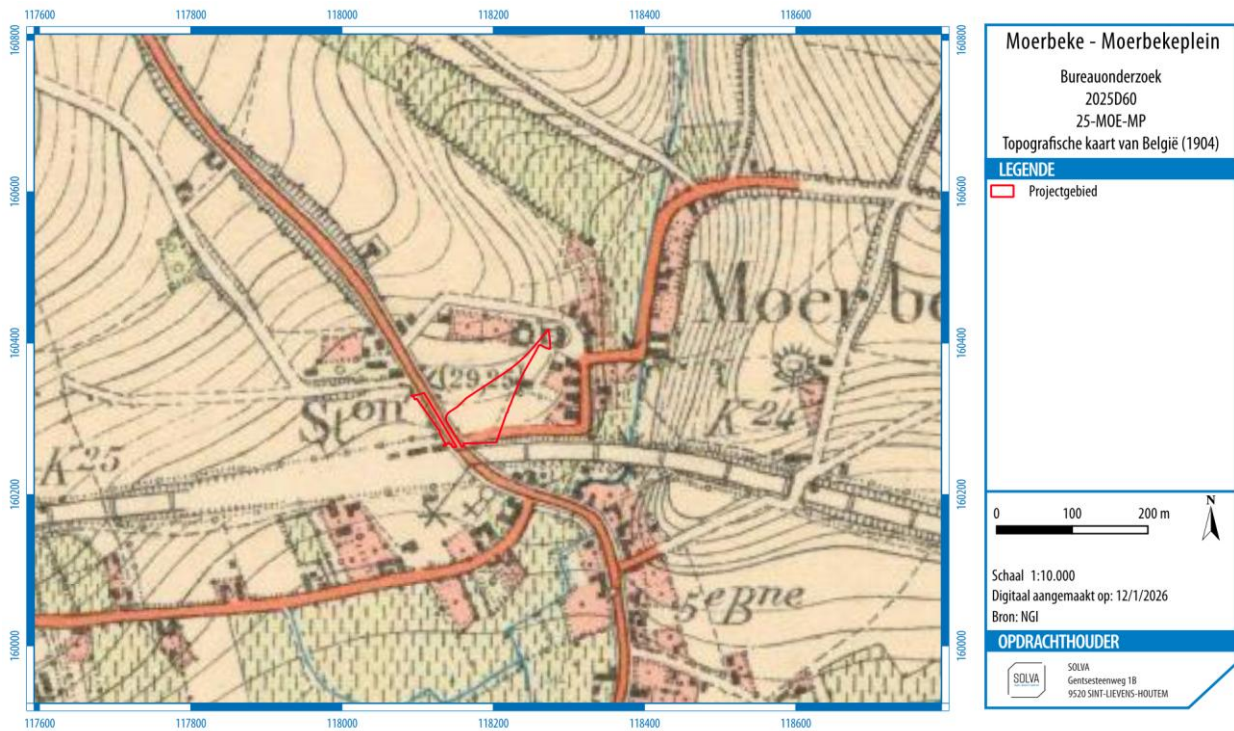
De topografische kaart van 1873 toont voor het eerst de spoorweg Geraardsbergen – Edingen – Brussel. Van het Moerbekeplein en de Willem van Moerbekestraat parallel met de spoorlijn is hier nog geen sprake. Het projectgebied omvat het kerkhof, akkerland en de Edingseweg.



**Figuur 31:** Het projectgebied aangeduid op de topografische kaart van 1873.

### 2.2.4.3.10 TOPOGRAFISCHE KAART VAN BELGIË (1904)

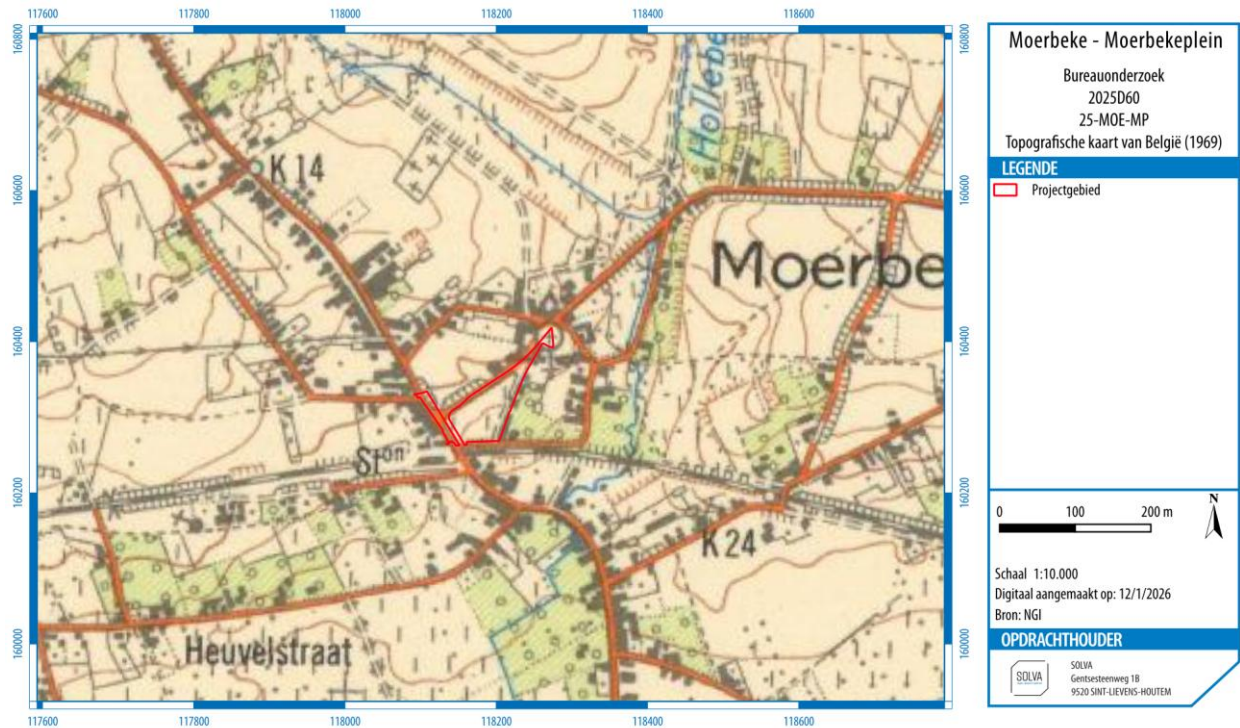
De topografische kaart van 1904 toont een vrij gelijkaardig beeld als deze uit 1873, als is het deel van de Willem Van Moerbekestraat parallel met de spoorweg hier wel voor het eerst zichtbaar.



Figuur 32: Het projectgebied aangeduid op de topografische kaart van 1904.

### 2.2.4.3.11 TOPOGRAFISCHE KAART VAN BELGIË (1969)

De topografische kaart van 1969 toont qua weginfrastructuur dezelfde situatie als deze die vandaag aanwezig is. Het is onduidelijk of het eigenlijke plein hier al aangelegd is.



Figuur 33: Het projectgebied aangeduid op de topografische kaart van 1969.

#### 2.2.4.3.12 RECENTE LUCHTFOTO'S

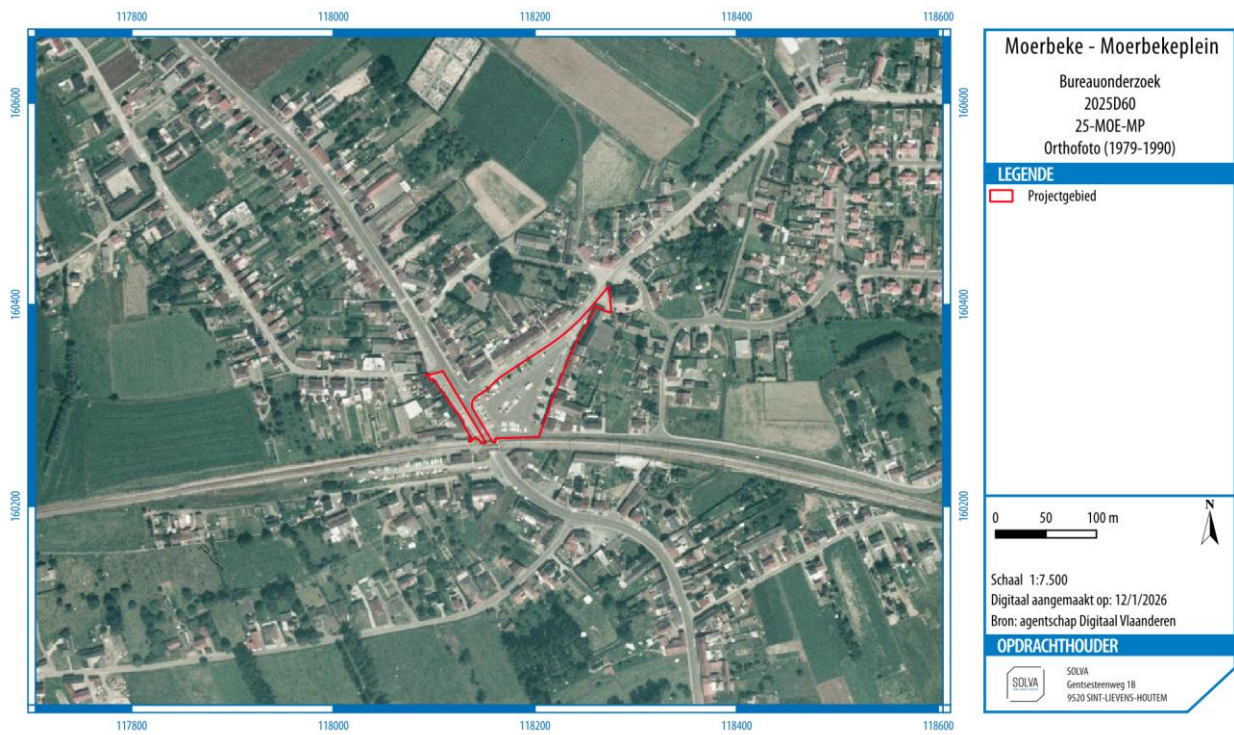
Zoals hierboven is aangehaald, tonen de beschikbare luchtfoto's sinds 1971 voor het projectgebied en haar omgeving een quasi onveranderd beeld t.o.v. de topografische kaart van 1969 (Figuur 34).

Op de luchtfoto van 1971 is het niet goed zichtbaar of het Moerbekeplein (het eigenlijke plein) al (volledig) verhard is of niet. Er zijn structuren zichtbaar langs de zuidelijke en noordwestelijke zijde van het plein, maar het is onmogelijk hun aard af te leiden. De andere delen van het oorspronkelijk quasi onbebouwde gebied tussen de drie wegen is dicht bebouwd.

Op de luchtfoto van 1979-1990 is het plein duidelijk volledig verhard en in gebruik als parking (Figuur 35). De overige bebouwing is weinig veranderd. Dit beeld zet zich door op de recentere luchtbeelden (Figuur 36).



Figuur 34: Het projectgebied aangeduid op de orthofoto van 1971.



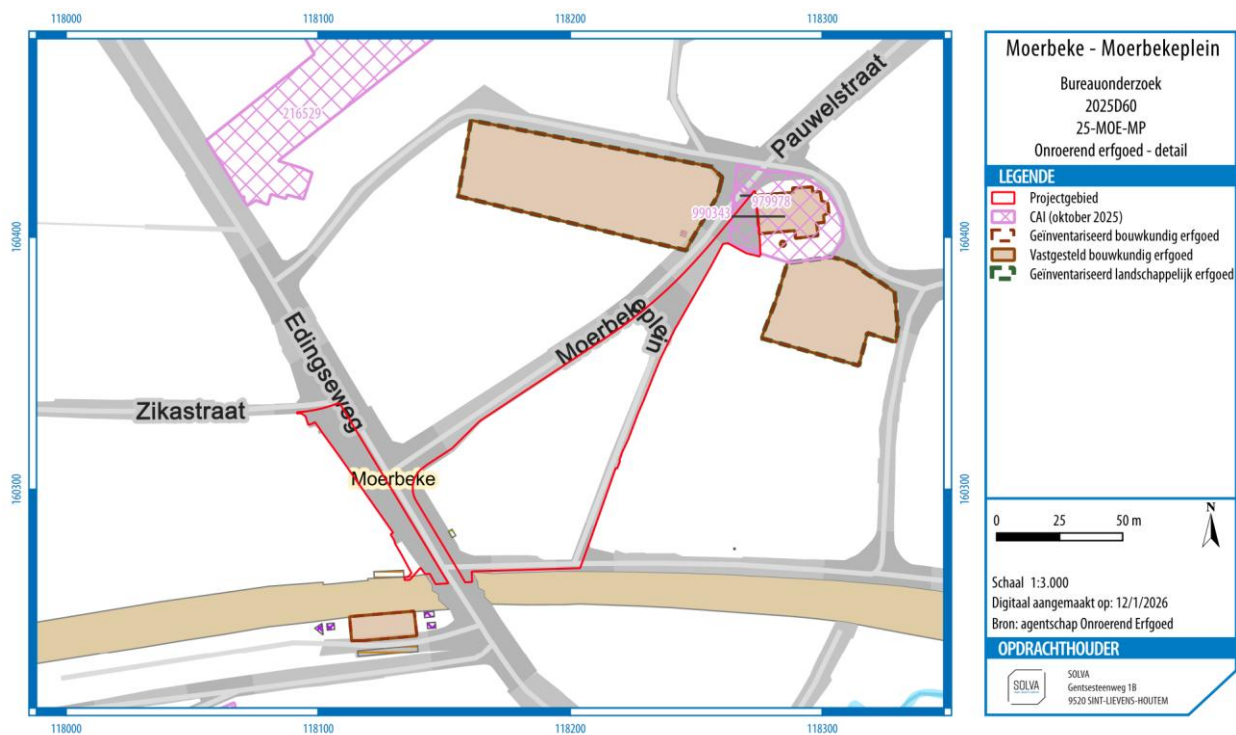
Figuur 35: Het projectgebied aangeduid op de orthofoto van 1979-1990.



Figuur 36: Het projectgebied aangeduid op de orthofoto van 2024.

## 2.2.5 HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN ARCHEOLOGISCH KADER

In het **projectgebied** zijn op basis van de Centrale Archeologische Inventaris (**CAI**) twee archeologische vindplaatsen gekend (Figuur 37).

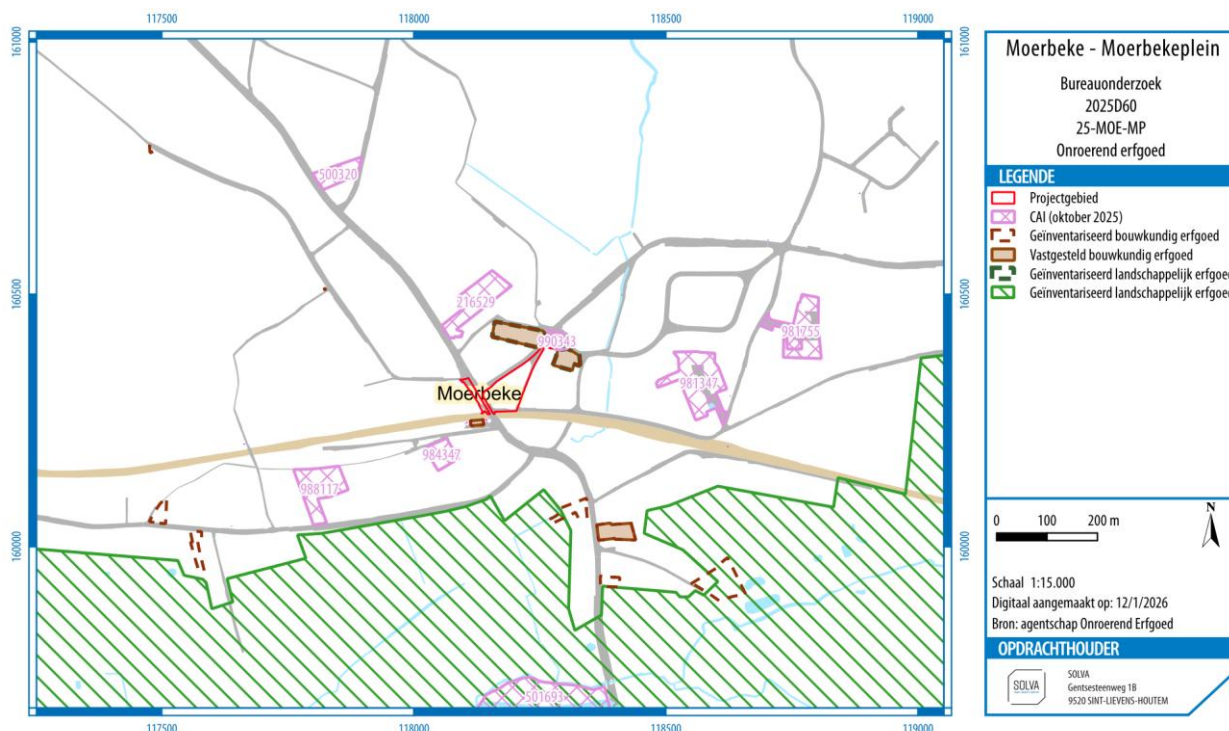


**Figuur 37: Onroerenderfgoedwaarden ter hoogte van het projectgebied.**

De eerste is **CAI-locatie 979978**. Het gaat om een niet-opgevolgde toevalsvondst van menselijk botmateriaal, voor zover vast te stellen niet in anatomisch verband gevonden, net ten westen van de kerk, in het tracé van het Moerbekeplein (de straat). Bij wegenwerken zouden hier enkele menselijke beenderen aangetroffen zijn. Dit sluit aan bij de vaststellingen uit het historisch kaartmateriaal en het onderzoek van De Cock, dat hier het kerkhof aanwezig was dat bij aanleg van de Nieuwe Baan (Moerbekeplein en deel Pauwelstraat) opgegeven en/of (deels) geruimd zou zijn. Gelet op de vondst van menselijk materiaal is deze eventuele ruiming blijkbaar niet volledig gebeurd.

De tweede is **CAI-locatie 990343** en betreft een indicatorrecord voor de kerk en het kerkhof. Er is geen sprake van eigenlijk archeologisch onderzoek met betrekking tot deze locatie.

In de **ruimere omgeving** van het projectgebied toont de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) verschillende waarnemingen, die al dan niet te linken zijn aan recente (archeologie)nota's (Figuur 38).



**Figuur 38: Onroerenderfgoedwaarden in de ruimere omgeving rondom het projectgebied.**

Ten noordwesten (op 190 m) vinden we **CAI-locatie 216529**, dat in verband te brengen is een archeologienota en een nota (respectievelijk ID's 745 en 3679). In kader van de bouw van meergezinswoningen vond er een archeologisch traject plaats. Dit omvatte als laatste stap een proefsleuvenonderzoek.<sup>42</sup> Het onderzoeksgebied is zo'n 2100 m<sup>2</sup> groot en er werden drie parallelle proefsleuven (met één kijkvenster) aangelegd voor een totale oppervlakte van 270 m<sup>2</sup>. De aangetroffen bodemopbouw is hierboven besproken. Bij dit onderzoek is één archeologisch spoor aangetroffen, een mogelijk ploegspoor. Op basis van deze bevindingen is geen vervolgonderzoek geadviseerd.

Op het aansluitende perceel ten noorden vond een gelijkaardig archeologisch traject plaats (archeologienota ID 16064; nota ID 17906). Dit onderzoek is (nog) niet opgenomen in de CAI. Meer bepaald vond hier als laatste stap een landschappelijk bodemonderzoek plaats, dit naar aanleiding van de bouw van meergezinswoningen.<sup>43</sup> Een deel van het projectgebied was een onderdeel van het onderzochte gebied bij (archeologie)nota's 745/3679. Het landschappelijk bodemonderzoek omvatte zes manuele boringen. Hierbij werd een A-C bodemprofiel vastgesteld, zonder duidelijke aanwijzingen voor colluvium. Dit is in verband te brengen met een vastgestelde afgraving op het grootste deel van het terrein, die meer dan 1 m bedroeg. Er werd geen verder onderzoek voorgeschreven.

Ten zuidwesten van het projectgebied, aan de andere zijde van de spoorweg, vinden we allereerst **CAI-locatie 984347**. Deze waarneming heeft betrekking op een archeologisch traject met een proefsleuvenonderzoek als laatste stap (archeologienota ID 21185; nota ID 23523), dit in kader van een geplande verkaveling.<sup>44</sup> Het proefsleuvenonderzoek heeft betrekking op een gebied van ca. 2470 m<sup>2</sup>, waarbinnen drie parallelle sleuven zijn aangelegd voor een totale oppervlakte van ca. 250 m<sup>2</sup>. Het gaat om een vrij sterk hellend terrein met het hoogste punt gelegen in het zuidwesten. Bodemkundig zijn A-C profielen vastgesteld:

- Een variabele A-horizont (ca. 50-65 cm dik)
- Een AC-horizont (ca. 15-25 cm dik)

<sup>42</sup> Verbeke 2017.

<sup>43</sup> Ghyselbrecht & Willaert 2021.

<sup>44</sup> Nuys *et al.* 2022.

- De C-horizont, waarbinnen het enige archeologische niveau is aangelegd op 85-135 cm -mv.

Er zijn geen archeologisch relevante sporen aangetroffen. Er is dan ook geen verder onderzoek voorgeschreven.

Dit onderzoek grenst aan het projectgebied van een archeologienota (ID 27110) dat betrekking heeft op een lijntracé (heraanleg Zikastraat en Mijnwerkersstraat, aanleg riolering).<sup>45</sup> Op basis van de geplande werken en de omvang van het projectgebied is een (uitgesteld) vooronderzoek voorgeschreven.

Op zo'n 250 m ten westen van locatie 984347 ligt **CAI-locatie 988117**. Ook hier heeft de waarneming betrekking op een archeologisch traject met een proefsleuvenonderzoek als laatste stap (archeologienota ID 17744; nota ID 25715), als gevolg van de bouw van nieuwe woningen.<sup>46</sup> Het terrein is zo'n 5100 m<sup>2</sup> waarop negen parallelle proefsleuven werden aangelegd voor een totaal onderzochte oppervlakte (incl. kijkvensters) van 724 m<sup>2</sup>. Bodemkundig lag de top van de moederbodem op zo'n 40-65 cm -mv; het enige archeologische niveau is aangelegd op ca. 60-80 cm -mv. Er wordt melding gemaakt van colluviaal materiaal maar de exacte dikte van dit pakket wordt niet benoemd. Er zijn twee greppels, drie kuilen en een krengebegraving aangetroffen. Deze sporen konden niet gedateerd worden, maar worden als recent beschouwd en worden in verband gebracht met het naast het terrein gelegen actieve landbouwbedrijf. Er is op basis van deze bevindingen geen verder onderzoek voorgeschreven.

Aan de overzijde van de straat is een archeologisch traject lopende in functie van een verkavelingsaanvraag (archeologienota ID 23072).<sup>47</sup> Op basis van de omvang van het gebied en de geplande werken is een uitgesteld vooronderzoek voorgeschreven.

Ten oosten van het projectgebied, ten slotte, zijn nog twee waarnemingen aanwezig.

De eerste (**CAI-locatie 981347**) heeft betrekking op een archeologisch traject met een proefsleuvenonderzoek als laatste stap (archeologienota ID 7062; nota ID 18173), naar aanleiding van een verkavelingsaanvraag.<sup>48</sup> De te onderzoeken zone bedroeg ca. 8480 m<sup>2</sup>, waarvan ca. 880 m<sup>2</sup> onderzocht is door middel van tien proefsleuven en vier kijkvensters. Er werd een A-C bodemprofiel vastgesteld, waarbij de A-horizont zo'n 20-40 cm dik is. Centraal in het onderzochte gebied lag een 'geul', ontstaan bij graafwerken in de vorige eeuw. Hier is zo'n 2 m diep afgegraven. Het archeologisch niveau is aangelegd op de top van de C-horizont, op ca. 20-40 cm -mv. Er zijn geen archeologisch relevante sporen aangetroffen. Er is dan ook geen verder onderzoek voorgeschreven.

De tweede (**CAI-locaties 981755 en 983196**) hebben betrekking op een archeologisch traject dat resulteerde in een opgraving (eindverslag ID 1680).<sup>49</sup> Na voorafgaand proefsleuvenonderzoek is binnen de projectzone van ca. 9380 m<sup>2</sup> een gebied van ca. 1230 m<sup>2</sup> afgebakend voor opgraving. Qua bodemopbouw werd hierbij vastgesteld dat onder de Ap-horizont (ca. 25 cm dik) een verbruiningshorizont aanwezig was (ca. 25 cm dik). Hieronder volgde de C-horizont. Het archeologisch vlak is aangelegd op ca. 60-70 cm -mv. Bij het archeologisch onderzoek zijn drie kuilen aangetroffen die vermoedelijk te dateren zijn tussen ca. 1800-500 v. Chr. (middenbronstijd – vroege ijzertijd), dit op basis van het vondstmateriaal (handgevormd aardewerk, silexfragment) en een <sup>14</sup>C-datering.

Samenvattend kan gesteld worden dat er in en rondom de historische kern van Moerbeke nog niet zoveel archeologisch onderzoek (met bodemingreep) heeft plaatsgevonden. Het weinige onderzoek wijst daarbij wel systematisch op belangrijke erosieprocessen (aanwezigheid van colluvium, aanwezigheid van A-C profielen waarbij de oorspronkelijke bodemopbouw dus verdwenen is), wat te relateren is aan het sterk heuvelachtige karakter van het gebied. Duidelijke sporen van menselijke aanwezigheid zijn daarbij nog maar amper vastgesteld.

Ook in de wijdere omgeving ontbreken duidelijke sporen van menselijke aanwezigheid, al zijn er wel indicaties (op basis van voornamelijk prospectieonderzoek) voor occupatie in de regio tijdens de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen. De meest duidelijke archeologische site is deze van de

---

<sup>45</sup> Juchtmans & Milis 2022.

<sup>46</sup> Note & Janssens 2023.

<sup>47</sup> Dockx & Minne 2022.

<sup>48</sup> Acke *et al.* 2021a.

<sup>49</sup> Acke *et al.* 2021b.

Kasteelberg van Viane (CAI ID 501693), gelegen in de vallei van de Mark. Hier lag vanaf ca. het midden van de 10<sup>de</sup> eeuw een (defensieve?) nederzetting.<sup>50</sup> Op het einde van de 11<sup>de</sup> eeuw werd hierover een mottekasteel aangelegd. Rond 1300 werd er een waterburcht gebouwd die bewoond was tot de 16<sup>de</sup> eeuw. In 1545 maakt Sanderus nog melding van een bouwvallig kasteel en kapel, waarbij het niet duidelijk is om welke kapel het gaat. In de 19<sup>de</sup> eeuw stond er een windmolen op de voormalige motte, die ook op de postmiddeleeuwse kaarten zichtbaar is.

## 2.2.6 EEN DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

### 2.2.6.1 HET LANDSCHAPPELIJK KADER

Het projectgebied ligt in de zandleemstreek, in de Denderregio, op de overgang van de Vlaamse Ardennen naar het Pajottenland. Op niveau van de ecodistricten is het gelegen in het Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict. De regio is sterk heuvelachtig. Op kleinere schaal ligt het projectgebied op de rand van de vallei van de Hollebeek, een kleine waterloop die uitmondt in de Mark, die op haar beurt afwatert in de Dender. De bodemkaart toont aan dat er op de drogere, hogere gronden voornamelijk zandleem- en leembodems aanwezig zijn; in de valleien gaat het om alluviale leem- en kleibodems. De bodemopbouw van het projectgebied zelf is ongekend (gekarteerd als OB).

### 2.2.6.2 DE MENSELIJKE AANWEZIGHEID

Er is weinig archeologische informatie beschikbaar met betrekking tot het projectgebied en haar omgeving. Er zijn schaarse archeologische aanwijzingen voor regionale occupatie tijdens de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen. Ten zuiden van Moerbeke is wel een motteversterking aanwezig (de Kasteelberg, grondgebied Viane) in de vallei van de Mark. Samen met de historische informatie (oudste vermelding Moerbeke, kerkpatrocinium, aanwezigheid van kouters en driesen) wijst dit op een duidelijke middeleeuwse aanwezigheid en wortelt de huidige historische kern vermoedelijk in de (volle) middeleeuwen. De aard, morfologie en omvang van deze (vol)middeleeuwse occupatie is onbekend, net als haar eventuele aanwezigheid binnen het projectgebied. Hetzelfde geldt voor eventuele pre-middeleeuwse aanwezigheid binnen het projectgebied.

Postmiddeleeuwse historisch-cartografische informatie toont dat het projectgebied op dat moment deel uitmaakte van het zgn. *Kerkveldeken*, te interpreteren als landbouwgrond ter onderhoud van de pastoor. Het historisch kaartmateriaal bevestigt het rurale karakter van het projectgebied tijdens de nieuwe en nieuwste tijd. De oostelijke zijde van het Moerbekeplein gaat hierbij terug op een oude voetweg die cartografisch voor het eerst zichtbaar is op de Villaretkaart (1745-1748). De Edingseweg vormt hierbij een oud wegtracé dat al zichtbaar is op het oudste cartografische materiaal (Horenbaultkaart, 1596). Ze heeft vermoedelijk minstens een middeleeuwse oorsprong.

De aanleg van de spoorweg Geraardsbergen – Edingen/Enghien – Brussel in de jaren 1860 zorgt voor een eerste grondige herstructurering van het stratenpatroon en de nederzettingsstructuur van Moerbeke. Meer bepaald zorgt ze voor de aanpassing van het stratenpatroon, waarvan de structuur tot op heden aanwezig is. Tussen 1924-1946 wordt het kerkhof rond de kerk opgegeven en snel na Wereldoorlog II wordt de Nieuwe Baan (nu Moerbekeplein – deel Pauwelstraat) aangelegd, waarbij een deel van het kerkhof geruimd wordt. Een vondstmelding van menselijk botmateriaal bij wegenwerken toont echter dat deze ruiming niet volledig gebeurde, en grote delen van het kerkhof bleven vermoedelijk bewaard. Deze herorganisatie van het stratenpatroon doet vermoedelijk het huidige Moerbekeplein, als open ruimte, ontstaan. Er zijn immers geen aanwijzingen dat het huidige plein ouder is dan de 20<sup>ste</sup> eeuw. Tijdens de jaren 60 wordt dit plein verhard en sindsdien functioneert het voornamelijk als parking.

Op die manier kan het projectgebied vanuit archeologisch perspectief onderverdeeld worden in drie zones (Figuur 39). In **Zone 1**, nabij de kerk, wordt het (post)middeleeuwse kerkhof van Moerbeke verwacht. Gelet op eerder archeologisch onderzoek in de regio kan hierbij vermoed worden dat dit kerkhof doorheen de (post)middeleeuwen in omvang is gekrompen.<sup>51</sup> **Zone 2** omvat het grootste deel van het projectgebied, en is op basis van 18<sup>de</sup>-19<sup>de</sup>-eeuws kaartmateriaal en historisch-toponymische informatie te karakteriseren als postmiddeleeuws landbouwgebied. Ten laatste vanaf de 18<sup>de</sup> eeuw is er een voetweg aanwezig die de verbinding maakt tussen de huidige Edingseweg en de kerksite. **Zone 3** omvat de Edingseweg, die op basis van historisch-cartografische bronnen minstens teruggaat tot het einde van de 16<sup>de</sup> eeuw. Het is aannemelijk

<sup>50</sup> Borremans 1982.

<sup>51</sup> Deschepper *et al.* 2025a, 252-256.

dat de as, de breedte en het tracé van deze weg doorheen de tijd (licht) verschoven zijn, zoals ook uit het kaartmateriaal blijkt.



**Figuur 39: Archeologische interpretatie en verwachting voor het projectgebied.**

## 2.2.7 DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED

### 2.2.7.1 EEN GEMOTIVEERDE TEKSTUELE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN DE AANWEZIGHEID EN AARD VAN HET ARCHEOLOGISCH ERFGOED OP HET ONDERZOCHE TERREIN

#### ➤ *Aanwijzingen voor het archeologisch potentieel, landschapshistoriek en gebruiksevolutie*

Op basis van de landschappelijke, de historische, de cartografische en de archeologische data, kan een verwachting gemaakt worden ten aanzien van het archeologisch erfgoed. We schatten het **archeologisch potentieel** van het projectgebied **hoog** in. De redenen hiervoor zijn de volgende:

- Het projectgebied ligt **binnen een historische kern** (Moerbeke) waarvan de oorsprong minstens teruggaat tot de volle middeleeuwen. Het projectgebied sluit daarbij aan bij de kerk, die in 1164 voor het eerst vermeld wordt.
- Tijdens de postmiddeleeuwen is het projectgebied, op basis van het cartografisch en toponymisch materiaal, in gebruik als landbouwgrond, kerkhof en weginfrastructuur. Het kerkhof bevindt zich rondom de kerk. Ter hoogte van de Edingseweg zijn voorlopers van deze weg aanwezig, al is het exacte tracé en de breedte van deze voorlopers moeilijk met zekerheid te bepalen.
- Het projectgebied wordt geleidelijk verhard. De aanleg van verharde straten kan niet gedateerd worden, met uitzondering van het tracé Moerbekeplein – Pauwelstraat dat kort na WOII wordt aangelegd. Daarbij vindt een **gedeeltelijke ruiming van het kerkhof** plaats. Volgend op de aanleg van een nieuw kerkhof in de periode 1924-1946 wordt het kerkhof rondom de kerk opgegeven. De verharding van het huidige plein start in de jaren 60 en is zeker voltooid in 1971. Er zijn geen aanwijzingen voor historische of recente bebouwing binnen het projectgebied.
- Er zijn **geen aanwijzingen** (bijvoorbeeld in het hoogtemodel) dat het projectgebied significant **afgegraven of genivelleerd** zou zijn.
- Gelet op de helling van het terrein is er, in lijn met eerder archeologisch onderzoek in de directe omgeving, wel een kans dat **erosie- en colluviale processen** een invloed gehad hebben op de aanwezigheid en bewaring van eventueel archeologisch erfgoed binnen het projectgebied.
- De opbouwdikte van de huidige verharding is onbekend. **Gekende verstoringen zijn beperkt aanwezig**, en betreffen drinkwater-, elektriciteit- en communicatieleidingen onder het voetpad ter

hoogte van Moerbekeplein 16-26, en elektriciteit- en communicatieleidingen aan weerszijden van de Edingseweg. Langsheen de zuidwestelijke zijde van de Edingseweg is ook riolering aanwezig.

➤ *Wat is de impact van de geplande werken?*

De geplande werken zijn op moment van schrijven nog niet volledig gekend, want nog in opmaak. Niettemin is duidelijk dat de werken verschillende elementen omvatten:

- Aanleg van een gescheiden rioleringsstelsel over een breedte van 1,50 m en een verwachte maximale diepte van 2,10-2,50 m.
- Aanleg van 10 wadi's voor een totale oppervlakte van 743 m<sup>2</sup>.
- Reliëfwijzigingen waarbij het loopniveau lokaal verhoogd wordt (maximaal +20 cm) of lokaal verlaagd wordt (maximaal -30 cm).
- Heraanleg van de verharding met een maximale opbouwdikte van 80 cm.
- Aanplant van een zestigtal bomen in boomputten met een maximale uitgraafdiepte van 2,00 m.

De combinatie van de reliëfwijzigingen en verhardingswerken leidt voor het volledige projectgebied voor een impact op het bodemarchief die minstens 60 cm en maximum 110 cm bedraagt. Over een groot deel van het projectgebied komen daar nog werken bij met een grotere impact: rioleringswerken, aanleg wadi's en uitgraven boomputten.

Hoewel de ontwerpplannen nog niet definitief zijn, moet op basis van de huidige visie op de werken uitgegaan worden van een maximale verstoring van het bodemarchief over de volledige oppervlakte van het projectgebied, en dit tot op een diepte van minstens 60 cm tot maximaal 200 cm (boomzones) tot 250 cm (rioleringszone).

➤ *Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?*

Het **kennispotentieel** van een eventueel aanwezige archeologische site is **groot**, dit zowel op lokaal, regionaal als Vlaams niveau.

Op **lokaal niveau** is de landschaps- en bewoningsgeschiedenis Moerbeke archeologisch slecht gekend. Het reeds uitgevoerde archeologisch onderzoek leverde inzichten op in de landschapsgeschiedenis (hoge mate van erosie op hellingen) maar moest daarnaast vooral besluiten dat er binnen de onderzochte zones geen archeologisch erfgoed (meer) aanwezig was. Een uitzondering hierop betreft de vondst van drie kuilen uit de metaaltijden ter hoogte van de Stoffelstraat.

Op **regionaal niveau** geldt enigszins dezelfde situatie. De zuidelijke Denderstreek en het aangrenzende deel van het Pajottenland (Lierde – Geraardsbergen – Pajottegem – Bever) zijn archeologisch vrij slecht gekend en er is slechts een beperkt inzicht in haar occupatie- en landschapsgeschiedenis. Het gebied ligt op de rand van de meest dichte verspreiding van rurale historische kernen in Vlaanderen, waarbij in de regio nog maar heel weinig archeologisch onderzoek in dergelijke historische kernen heeft plaatsgevonden. Hoewel deze rurale historische kernen een essentieel element vormen van het middeleeuwse nederzettingslandschap, en zo het huidige nederzettingslandschap in grote mate vorm geven, is de kennis met betrekking tot hun ontstaan, aard, omvang, morfologie en ontwikkeling nog zeer beperkt.<sup>52</sup> Daarenboven wordt al jaren gewaarschuwd voor een sluipende erosie van het archeologisch erfgoed in deze historische kernen.<sup>53</sup> Ook recent is, specifiek voor de Schelde-Denderregio, gewezen op de nog fragmentaire kennis van het archeologisch archief in rurale historische kernen.<sup>54</sup>

Op **Vlaams niveau** geldt dezelfde problematiek met betrekking tot de stand van kennis en erosie van het archeologisch archief in rurale historische kernen.<sup>55</sup> Het proces van dorpsvorming tijdens de middeleeuwen is nog slecht gekend en is aangeduid als kennishiaat in de Onderzoeksbalans Archeologie.<sup>56</sup>

---

<sup>52</sup> De Groote *et al.* 2018; Deschepper *et al.* 2025a.

<sup>53</sup> De Groote & Moens 2008; De Groote *et al.* 2018.

<sup>54</sup> Deschepper *et al.* 2025a.

<sup>55</sup> De Groote *et al.* 2018.

<sup>56</sup> Deschepper *et al.* 2025b, 381-386/436.

Op deze manier biedt verder onderzoek binnen de contouren van het projectgebied een toegevoegde waarde, omdat het zou toelaten de aanwezigheid, bewaring en aard van het archeologisch bodemarchief in de rurale historische kern van Moerbeke vast te stellen.

➤ *Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?*

Verder vooronderzoek is noodzakelijk over de volledige oppervlakte van het projectgebied. De beschikbare informatie laat niet toe de aanwezigheid en bewaring van een archeologische site vast te stellen. Gelet op de landelijke context, de ligging in een historische kern en de (potentieel) complexere bodemopbouw (mogelijkheid op erosie- en colluviale processen) dient dit onderzoek de vorm aan te nemen van een proefsleuvenonderzoek.

**2.2.7.2 AFBAKENING VAN ZONES WAAR GEEN ARCHEOLOGISCH ERFGOED AANWEZIG IS OF VERWACHT WORDT**

Niet van toepassing. Over de volledige oppervlakte van het projectgebied kan archeologisch erfgoed aanwezig zijn.

**2.2.7.3 AFBAKENING VAN ZONES WAAR ARCHEOLOGISCH ERFGOED VASTGESTELD IS OF VERWACHT WORDT**

Over de volledige oppervlakte van het projectgebied kan archeologisch erfgoed aanwezig zijn. Het volledige projectgebied dient dan ook onderworpen te worden aan verder archeologisch vooronderzoek.

### 3 BIBLIOGRAFIE

#### 3.1 LITERATUUR

**ACKE B., BRACKE M. & FONTEYN P.** (2021a). *Nota Moerbeke Stoffelstraat – Willem van Moerbekestraat*, onuitgegeven rapport Acke & Bracke bv, Moerbeke-Waas.

**ACKE B., BRACKE M., FONTEYN G. & WYNS G.** (2021b). *Eindverslag Moerbeke Stoffelstraat*, onuitgegeven rapport Acke & Bracke bv, Moerbeke-Waas.

**BERINGS G.** (1979). *Een onderzoek van de patrocinia van de parochiekerken in het Scheldebekken vanaf het vroegste christendom tot 1559*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling Rijksuniversiteit Gent, <https://lib.ugent.be/catalog/rug01:000951120>.

**BORREMANS R.** (1982). Archeologisch onderzoek van de Kasteelberg te Geraardsbergen-Viane (1976), *Het Land van Aalst* 34/2-3, 49-116.

**DEBRABANDERE F., DEVOS M., KEMPENEERS P., MENNEN V., RYCKEBOER H. & VAN OSTA W.** (2010). *De Vlaamse Gemeentenamen. Verklarend Woordenboek*, Leuven.

**DE COCK L.** (2021). Toponymie van Viane en Moerbeke-Atembeke, *Het Land van Aalst EXTRA* 1, <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.14465463.v1>.

**DE GROOTE K., ANNAERT R., DEWILDE M. & VYNCKIER M.** (2018). *Project historische dorpskernen. Kader en methode voor de inventarisatie van de historische dorpskernen in functie van de afbakening van archeologische zones*, Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed 94, Brussel.

**DE GROOTE K. & MOENS J.** (2008). Archeologisch onderzoek in de dorpskern van Moorsel (O.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 31, 83-84.

**DE GRYSSE J., THYS C., VAN GOIDSENHOVEN W. & DE TOLLENAERE J.** (2016). Edingseweg Moerbeke (Geraardsbergen, Oost-Vlaanderen). Archeologienota Bureauonderzoek (Fase 0), onuitgegeven rapport, Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge.

**DE POTTER F. & BROECKAERT J.** (1900). *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen, Vijfde Reeks – Derde Deel. Idegem, Idergem, Impe, Kerksken, Lede, Leeuwergem, Letterhoutem, Lieferingen, Meerbeke, Meldert, Mere, Moerbeke, Moorsel, Neder-Boelare, Neder-Hasselt*, Gent, <https://lib.ugent.be/catalog/rug01:000019248/items/000000683442>.

**DESCHEPPER E., DE GRAEVE A., DE MAEYER W. & CHERRETTÉ B.** (2025a). *Van hoeve tot dorp? Middeleeuwse nederzettingsevolutie in zuidwestelijk Vlaanderen*, SYNTAR 32, Brussel, <https://doi.org/10.55465/KSFJ3218>.

**DESCHEPPER E., DE CLERCQ W., BAEYENS N., DE MULDER J., VAN THIENEN V. & DEKONINCK M.** (2025b). *Onderzoeksbalans archeologie in Vlaanderen, versie 2, 26/03/2025: vroege middeleeuwen*, Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed 357, Brussel, <https://doi.org/10.55465/OWXQ1852>.

**DEVOS M.** (1991). *Bouwlandtermen in de Vlaamse dialecten: spreidings- en betekenisgeschiedenis*, Tongeren.

**D'HUYVETTER C., DE LONGIE B., EEMAN M. & LINTERS A.** (1978). *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 5n1 (A-G), Brussel - Gent.

**DOCKX C. & MINNE T.** (2022). *Archeologienota Geraardsbergen, Heuvelstraat Fase 2 (Mijnwerkersstraat)*, BAAC Vlaanderen Rapport 2213, Gent.

**GHYSELBRECHT E. & WILLAERT A.** (2021). *Edingseweg 204-210 (Geraardsbergen, Oost-Vlaanderen). Nota landschappelijk bodemonderzoek (Fase 1), maart 2021*, onuitgegeven rapport Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge.

**GORDENNE C.** (2023). *Hoge heerlijkheden in het land van Aalst. Heerlijkheden, heerlijke rechten, en heren in de laatmiddeleeuwse kasselrij Aalst (15e eeuw)*, onuitgegeven masterproef Universiteit Gent, <https://lib.ugent.be/catalog/rug01:003152720>.

**GYSELING M.** (1960). *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*, Brussel, <https://bouwstoffen.kantl.be/tw/>.

**INSTITUUT VOOR DE NEDERLANDSE TAAL** (2018). *Geïntegreerde Taalbank: Historische Woordenboeken Nederlands en Fries*, <https://gtb.ivdnt.org/search/>.

**JUCHTMANS A. & MILIS S.** (2022). *Archeologienota Zikstraat-Mijnwerkersstraat te Moerbeke (Geraardsbergen)*, ABO Archeologische Rapporten 2105, Gent.

**NOTE K. & JANSSENS N.** (2023). *Nota Geraardsbergen, Heuvelstraat*, BAAC Vlaanderen Rapport 2464, Gent.

**NUYS T., JENNES N., VAN BAAL M. & VERRIJCKT J.** (2022). *Geraardsbergen, Mijnwerkersstraat 14. Nota landschappelijk bodem- en proefsleuvenonderzoek*, J. Verrijckt Rapport Nr. 1084, Beerse.

**SEVENANT M., MENSCHAERT J., COUVREUR M., RONSE A., ANTROP M., GEYSENS M., HERMY M. & DE BLUST G.** (2002). *Ecodistricten: Ruimtelijke eenheden voor gebiedsgericht milieubeleid in Vlaanderen. Deelrapport II: Afbakening van ecodistricten en ecoregio's: Verklarende teksten*. Onuitgegeven rapport.

**VAN BOCKSTAELE G.** (1994). Inventaris van het Kerkarchief te Moerbeke, *Het Land van Aalst* 46/4, 279-299.

**VAN DURME L.** (1998). Dries, vooral in Centraal- en Zuid-Oost-Vlaanderen, *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie & Dialectologie* LXX, 121-211.

**VAN DURME L.** (2017). *Toponymisch Woordenboek van Oost- en Zeeuws-Vlaanderen*, <https://bouwstoffen.kantl.be/tw-ozvl/doc/voorwoord.htm>.

**VERBEKE E.** (2017). *Edingseweg Moerbeke (Geraardsbergen, Oost-Vlaanderen). Archeologienota proefsleuvenonderzoek (Fase 1), april-mei 2017*, onuitgegeven rapport, Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge.

**VERHULST A.** (1995). *Landschap en landbouw in middeleeuws Vlaanderen*, Brussel.

## 3.2 WEBSITES

*Laatste raadpleging op 07/01/2026*

<https://agatha.arch.be/>

<https://www.diplomata-belgica.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be>

<https://www.geopunt.be>

<https://inventaris.onroerendergoed.be>

<https://geo.onroerendergoed.be>

<https://maps.google.be>

<http://www.cartesius.be>